

LİMİTED ŞİRKETLERDE YAN EDİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ, HİZMET ETTİĞİ AMAÇ VE KONUSU

Hediye BAHAR SAYIN*

ÖZ

Limited şirketlerde ortakların temel yükümlülüğü sermaye borcunu ödemektir. Bazı hallerde şirketin sahip olduğu nitelikler, ortaklara başkaca yükümlülükler yüklenmesini haklı kılabilir. Şirket sözleşmesi ile şirketin işletme konusunu gerçekleştirilmesine hizmet edecek yan edim yükümlülüklerinin öngörülmesi mümkündür (TTK m. 606/1). Yan edimler, esas sermaye payına bağlı ve ikincil nitelikte yükümlülükler olup bazı veya tüm paylara, pay kategorilerine yüklenebilen yapma, yapmama, katlanma, kullandırma edimlerinden oluşabilir. Bu edimler, limited şirkete sermaye şirketi olma vasfı yanında şahıs şirketlerine benzer bir görünüm verir. TTK m. 606'da yer alan yan edim yükümlülüğüne ilişkin düzenleme mehz İsviçre OR Art. 796'dan bazı farklılıklar içerir. Bu farklılıklar, hükmün yorumlanması, yan edim yükümlülüklerinin hizmet ettiği amacın kapsamı ve yan edim yükümlülüklerinin konusunun belirlenmesi açısından önem arz eder.

***Anahtar Kelimeler:** Limited şirket, yan edim, hukuki nitelik, amaç, konu*

LEGAL CHARACTERISTICS, PURPOSE AND SUBJECT OF OBLIGATION OF ADDITIONAL FULLFILMENT IN LIMITED LIABILITY COMPANIES

ABSTRACT

Basic obligation of shareholders in limited liability companies is to pay the subscribed capital. In some cases, the qualifications of the company can justify stipulating other liabilities for the shareholders. Obligations of additional fullfilment which serve for the execution of the company's subject of activity may be stipulated in the articles of association [article 606/1 of Turkish Commercial Code (TCC)]. Obligations of additional fullfilment are secondary obligations that are associated with registered capital share, and may consist of fullfilment obligations of doing, not doing, bearing and using which may be imposed on some or all shares, share categories. Such fullfilment obligations gain the limited liability company characteristics similar to that of a personal partnership as well as being a capital company. The regulation on obligation of additional fullfilment in the article 606 of TCC has several differences from the referred Swiss OR Art. 796. These differences are important for interpretation of the provision, determination of the scope of the purpose of obligations of additional fullfilment and subject of these obligations.

***Keywords:** Limited liability company, obligation of additional fullfilment, legal characteristics, purpose, subject*

* Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.
e-posta: hediye@anadolu.edu.tr

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 21.11.2018

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih : 24.01.2019

GİRİŞ

Sözleşme içeriğini düzenleme özgürlüğü, sözleşme taraflarına sözleşme tipinin içeriğine asli edim yanında bazı yan edimleri koyma yetkisi verir. Asli edim, borç ilişkisinin birinci derece içeriğini oluşturan, yan edimden bağımsız, doğrudan doğruya ifası dava edilebilen yükümlülüklerdir. Yan edim ise asli olmayan, sözleşme tipini belirlemeyen ve asli edime bağlı olan yükümlülüklerdir. Yan edimler, sözleşmenin amaca uygun olarak gerçekleştirilmesini sağlayan, sözleşme ilişkisinden beklenen menfaatin dolaylı şekilde elde edilmesine yardımcı olan yükümlülük olarak da nitelendirilebilir¹. Asli edim yükümlülüğü yanında, bizzat kanundan veya tarafların iradesinden kaynaklanan yan edim yükümlülükleri mevcuttur².

Limited şirketlerde yan edim yükümlülüğü, limited şirketin şahıs şirketi özelliğini de barındırdığının altını çizen ve onu kooperatiflere yaklaştıran bir kurumdur. Limited şirkette ortakların asli borcu esas sermaye payını ödemektir. Yan edim yükümlülüğü ise tali niteliktedir³. Kanun koyucu, şirket sözleşmesi ile ortakların şirkete karşı esas sermaye payı dışında başkaca yükümlülükler yüklenmesine olanak sağlamıştır. Bu olanak, sermaye şirketi olan limited şirketin şahıs şirketi özelliği barındırmasına, pay sahiplerinin bireyselliğinin ön plana çıkmasına ve birbirlerine hukuken ve ekonomik olarak bağlanmasına hizmet eder⁴.

Kanun koyucu, borçlar hukukuna ilişkin genel hükümleri düzenlerken daha çok iki taraflı hukuki işlemleri göz önüne alır. Şirket sözleşmeleri ise borçlar hukukunda yer alan iki taraflı sözleşme ilişkilerinden bazı farklılıklar içerir⁵. Limited şirketteki yan edim yükümlülüğü, borçlar hukuku sözleşmesine değil, şirketler hukuku sözleşmesine dayanır. Dolayısıyla borçlar hukuku anlamındaki yan edim yükümlülüğüne ilişkin düzenlemeler, şirketler hukukunda şirket sözleşmesinin korporatif yapısına uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulur⁶.

¹ Fikret EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 32 vd.

² O. Gökhan ANTALYA, **6098 sayılı Borçlar Kanunu'na göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I**, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, s. 12.

³ Hasan PULAŞLI, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 810.

⁴ Rıfat CANKAT, **Limited Ortaklıklarda Opsiyon Hakları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 55.

⁵ Macit YALMAN/Erbay TAYLAN, **Adi Ortaklık**, Olgaç Matbaacılık, Ankara, 1976, s. 19 vd.

⁶ Serhan DİNÇ, “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre Limited Ortaklıklarda Ortakların Yan Edim Yükümlülükleri”, İzmir Barosu Dergisi, 2016, Y. 81, S. 3, s. 76 vd.

Çalışmada, limited şirketlerde yan edim yükümlülüğü kavramı ve bu yükümlülüğün hukuki niteliği, yan edim yükümlülüğünün hizmet ettiği amaç ve yükümlülüğün konusu hususları incelenmeye çalışılmıştır.

1. LİMİTED ŞİRKETLERDE YAN EDİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. KAVRAM

Limited şirketlerde yan edim yükümlülüğüne ilişkin düzenleme TTK m. 606'da yer alır. TTK md. 606/1'e göre; limited şirketlerde, şirket sözleşmesi ile pay sahipleri açısından şirketin işletme konusunun gerçekleşmesine hizmet edecek yan edim yükümlülükleri düzenlenebilir. Bu hüküm, eTTK'da mevcut değildir. Hükümün TTK'ya alınması, eksiklik olarak görülen bir hususun kanunlaşmasını sağlamıştır⁷.

Yan edim yükümlülüğü, “*ortağa veya ortaklara, şirket sözleşmesi ile yüklenen, sermaye koyma borcu ve muhtemel ek ödeme yükümlülükleri dışında, şirkete karşı başka edimlerin yerine getirilmesine ilişkin münferit yükümlülükler*”⁸ olarak tanımlanır. Doktrinde, yan edim yükümlülüğünün, ortakların sermaye payı borçları ve ek ödeme yükümleri dışında şirkete karşı ifa borcu altında olduğu aynı edimler olarak tanımlandığı da görülür⁹. Tanımlardaki farklılık, yan edim yükümlülüğünün konusunun kapsamı açısından yapılan ayırmadan kaynaklanır¹⁰. Bu ayırım göz ardı edildiğinde, yan edim yükümlülüğünün şirket sözleşmesinde düzenlenmek kaydı ile pay sahiplerine sermaye koyma borcu ve ek ödeme yükümlülükleri dışında yüklenen yükümlülükler olduğu söylenebilir.

Edim ise borçlunun alacaklıya karşı yükümlülük altına girdiği bir davranış şekli olup, borçlu, alacaklı lehine hukuken korunan bir yarar sağlar¹¹. Asli edim yükümlülükleri sözleşmeye niteliğini veren, karakterini ve özel-

⁷ Fatih BİLGİLİ/Ertan DEMİRKAPI, **Şirketler Hukuku Dersleri**, 6. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa, 2018, s. 486.

⁸ Oruç Hami ŞENER, **Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı**, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 709; Oruç Hami ŞENER, **Yargıtay Kararları Işığında Limited Ortaklıklar Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 448.

⁹ Ersin ÇAMOĞLU/Ünal TEKİNALP/Reha POROY, **Ortaklıklar Hukuku II**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 462; Mehmet BAHTİYAR, **Ortaklıklar Hukuku**, 12. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, s. 291; Hasan KARAKILIÇ, “Limited Ortaklıkta Ek Ödeme Yükümlülüğü”, **Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2014, C. 4, S. 2, s. 111.

¹⁰ Yan edim yükümlülüğünün konusunun para olması hususunda bkz. IV/B. Olumlu Edim.

¹¹ Pierre TERCIER/Pascal PICHONNAZ/Murat DEVELİOĞLU, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 314; ANTALYA, s. 32; EREN, S. 96.

liğini belirleyen yükümlülükler olmasına rağmen; yan edim yükümlülükleri mevcut sözleşmeden bağımsız bir amaca hizmet eden yükümlülüklerdir. Fakat yan edim yükümlülükleri mevcut borç ilişkisinde asli edimden beklenen ifa yararının gerçekleşmesine de hizmet eder¹².

Yan edim yükümlülüğü, ortaklara sermaye koyma borcu dışında subjektif yükümlülük yüklenmesini olanaklı kılar. Bu bağlamda, şirket ortaklarının şahsı ile ilgili unsurların limited şirkette yer almasını sağlar¹³. Böylece Limited şirket, kişiselleştirilmiş sermaye şirketi özelliği kazanır¹⁴.

B. HUKUKİ NİTELİĞİ

Doktrinde yan edim yükümlülüğünün hukuki niteliğine ilişkin ayrıntılı tartışmalar mevcut değildir. Fakat doktrinde esas sermaye payına bağlı olarak düzenlenmesi nedeniyle yan edim yükümlülüğünün tipik bir “eşyaya bağlı borç” olduğunu savunan yazarlar vardır¹⁵. Bu noktada “eşya”, “eşyaya bağlı borç” kavramlarının ve bu kavramların yan edim yükümlülüğü ile bağlantısının açıklanması gerekir:

Eşya; cismani, sınırlandırılmış, üzerinde fiili ve hukuki hâkimiyet kurmaya elverişli olan şey olarak tanımlanabilir¹⁶. Bir başka açıdan eşyanın, insanların ihtiyaçlarını gidermeye yarayan, edinilebilir, üzerinde fiili ve hukuki hâkimiyet kurmaya uygun maddi mallar şeklinde tanımlandığı görülür¹⁷. Ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın, eşyanın söz konusu olabilmesi için maddi şekilde varlık kazanması gerekir. Limited şirkette pay ise ortak sıfatından kaynaklanan hak ve yükümlülüklerin oluşturduğu bir bütündür¹⁸. Şirket, paylara ilişkin pay senedi düzenlemekle yükümlü değildir. Şirket ortaklarının da şirketteki haklarının senede bağlanması konusunda bir talep hakkı yoktur¹⁹. Fakat TTK m. 593/2’ye göre, limited şirkette esas sermaye pay senetleri, ispat

¹² ANTALYA, s. 12.

¹³ HONSELL/VOGT/WATTER, Art 796 No. 12; TRUEB, Art. 796 No: 5; ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 448; ŞENER, Ortaklıklar Hukuku, s. 710.

¹⁴ Peter BÖCKLI/Peter FORSTMOSER, **Das neue schweizerische GmbH-Recht**, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2006, s. 20; CANKAT, s. 55.

¹⁵ Ünal TEKİNALP, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, s. 512. ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 451; KARAKILIÇ, s. 111.

¹⁶ SİRMEN, s. 5.

¹⁷ Jale G. AKİPEK, **Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar), Zilyetlik ve Tapu Sicili**, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 308, Ankara, 1972, s. 32.

¹⁸ Ertan DEMİRKAPI, **Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Göre Limited Ortaklıkta Payın Devri**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2008, s. 19.

¹⁹ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 269.

aracı şeklinde veya nama yazılı olarak düzenlenebilir. Payların nama yazılı senede bağlanması, bizi kıymetli evrak kavramına götürür. TTK m. 645/1'e göre "Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez". TTK m. 593/2 gerekçesinde, limited şirketler tarafından çıkarılabilecek nama yazılı pay senetlerinin kıymetli evrak olduğu vurgulanmasına rağmen söz konusu senetlerin kıymetli evrak olarak kabul edilip edilemeyeceği doktrinde tartışmalıdır²⁰. Bu tartışmalara girmeksizin, limited şirkette çıkarılabilecek nama yazılı hisse senetlerini TTK m. 593/2 gerekçesini esas alarak kıymetli evrak kabul ettiğimizde; kıymetli evrak hukuku açısından senet, kıymetli evrakın somut unsuru olup, iradeyi veya irade açıklamasını yazı ile ortaya koyan belgedir²¹. Bu açıdan, senet, bir belge örneğidir²². Limited şirket payının ispat aracı şeklinde bir senede bağlanması halinde, senet, esas sermaye borcunun ödendiğini gösteren bir makbuzdur²³. Bu bağlamda limited şirketlerde payların, nama yazılı senet veya ispat aracı şeklinde senet aracılığı ile somutlaştığı söylenebilir. Limited şirkette ispat aracı şeklinde veya nama yazılı olarak düzenlenen senetler, payı somutlaştırdıkları için eşya olarak kabul edilebilir.

Uygulamada ise limited şirket paylarının senede bağlanmadığı görülmür²⁴. İspat aracı veya nama yazılı şekilde bir senede bağlanmayan paylar için "çıplak pay" kavramı kullanılır. Limited şirketlerde, ispat aracı veya nama yazılı şekilde senede bağlanmayan çıplak payların pay defterinde maddi varlık kazandığı görülür. Bu paylar, bir mal varlığı değeri oluşturur²⁵. Fakat çıplak paylar, senede bağlanıp somutlaştırılmadıklarından, bu payların "eşya" olarak kabul edilmeleri mümkün değildir. TTK m. 593/2'de ise limited şirkette yan edim yükümlülüğü söz konusu ise ister ispat aracı şeklinde ister nama yazılı şekilde düzenlenen pay senetlerinde bu hususun açıkça belirtilmesi gerektiği vurgulanır. Bu halde dahi şirketin senet çıkarma zorunluluğu söz ko-

²⁰ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşegül SEZGİN HUYSAL, Limited Şirketlerde Nama Yazılı Pay Senedinin Hukuki Niteliği, **MÜHF-HAD**, 2016, C. 22, S. 1, 336 vd. TTK m. 593/2 gerekçesinde, limited şirketler tarafından çıkarılabilecek nama yazılı pay senetlerinin kıymetli evrak olduğu vurgulanır. Bu senetler, her ne kadar kıymetli evrak olarak nitelendirilseler de senedin devri borcunu doğuran işlemlerin yazılı yapılmasının ve taraf imzalarının noterce onaylanmasının nama yazılı kıymetli evrakın devri ile bağdaşmadığı kanaatindeyiz.

²¹ Hüseyin ÜLGEN/Mehmet HELVACI/Abuzer KENDİGELEN/Arslan KAYA, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 9. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, s. 15.

²² HMK m. 199'da belge; çerçevesi çizilerek uyuşmazlık konusu olguları ispata elverişli bilgi taşıyıcısı olarak tanımlanır.

²³ TEKİNALP, (2013), s. 480.

²⁴ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 269.

²⁵ DEMİRKAPI, s. 45.

nusu değildir. Senet çıkarılması olasılığında, yan edim yükümlülüğüne senette yer verilmemesi senedin geçersizliği sonucunu doğurur²⁶.

Sonuç olarak; limited şirket payının senede bağlanma zorunluluğunun bulunmaması, payın somutlaştırılmasına ve pay senedinin eşya niteliği kazanmasına engel olabilmektedir. Payın senede bağlandığı hallerde ise bu senetlerin eşya niteliğine sahip olduğu söylenebilir. Nitekim *Tekinalp*, payın, pay senedine veya ilmuhabere bağlanmış olması halinde bile “pay”a eşya denilebilmesinin güçlüğü sebebi ile anonim şirketlerdeki ikincil yükümlülüklerin “bir tür eşyaya bağlı borç” niteliği gösterdiğini ifade eder²⁷. *Dinç* de, limited şirketlerde paylar için senet bastırılması olanağı kanunda düzenlenmiş olsa da, çıplak payın eşya olma niteliği tartışmalı olduğundan yan edim yükümlülüğünün “bir tür eşyaya bağlı borç” olduğunu savunur²⁸.

Eşyaya bağlı borç ise eşya üzerinde ayni hakka veya zilyetliğe sahip kimsenin kanun veya hukuki işlem sonucu olumlu bir edimle yükümlü kıldığı halleri ifade eder. Bu edim yükümlülüğünden kaynaklanan talep hakkı, sadece o andaki hak sahibi veya zilyede değil, onların cüzî haleflerine karşı da ileri sürülebilir. Bu şahıslar, borçlanma konusunda irade beyanında bulunmadıkları halde söz konusu borcu ifa ile yükümlüdürler²⁹. Eşyaya bağlı borçların konusunu ancak müspet edimler; verme, yapma veya irade beyanında bulunma oluşturabilir. Doktrinde, eşyaya bağlı borçların yapma veya bir para ödeme borcu (nakdi borç) şeklinde ifa edilebileceği de belirtilir³⁰. Verme şeklindeki yan edim yükümlülüğünün, para şeklinde ifa edilip edilemeyeceği daha açık ifade ile verme ediminin konusunu paranın oluşturup oluşturmayacağı hususunda ise doktrinde görüş birliği yoktur. Doktrinde hâkim görüş, yan edim yükümlülüğünün konusunu paranın oluşturamayacağı yönündedir³¹. Eşyaya bağlı borçların konusunu ancak müspet edimlerin oluşturmasının sonucu olarak, yapmama veya katlanma şeklinde menfi edimler içeren eşya bağlı bir borç oluşturulmasının mümkün olmadığı önemle vurgulanmalıdır³².

²⁶ TEKİNALP, (2013), s. 480.

²⁷ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 94 vd.

²⁸ DİNÇ, s. 78 vd.

²⁹ Şafak N. EREL, **Eşyaya Bağlı Borç**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 37; M. Kemal OĞUZMAN, **Eşyaya Bağlı Haklar ve Borçlar**, İÜHFĐ, 1965, C. 31, S. 1-4, s. 209 vd.; Mehmet ÜNAL/Veysel BAŞPINAR, **Şekli Eşya Hukuku**, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017, s. 52 vd.

³⁰ OĞUZMAN, s. 215; EREL, s. 57.

³¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz aşağıda IV. B. Olumlu Edim.

³² A. Lâle SİRMEN, **Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2016, s. 32; EREL, s. 6, 53 vd.; ÜNAL/BAŞPINAR, s. 56 vd.

Eşyaya bağlı borçlar, kanundan veya kanunda açıkça öngörülen hallerde hukuki işlemde kaynaklanır. Hukuki işlemle tesis edilen eşyaya bağlı borç ilişkilerinde, taraflar edim konusunu seçme konusunda geniş serbestiye sahiptir. Fakat eşyaya bağlı borçların tabi olduğu sınırlı sayı ve tipe bağlılık ilkesi de menfi edim içeren eşyaya bağlı borç oluşturulmasına engeldir³³. Limited şirketler açısından ise TTK m. 606'nın gerekçesinde ve doktrinde, yan edim yükümlülüğünün konusunu yapma, yapmama, katlanma³⁴ ve kullandırma³⁵ edimlerinin oluşturabileceği kabul edilir. Bu bağlamda, limited şirketlerde menfi edim şeklinde yan edim yükümlülüğü oluşturulması mümkündür. Bu husus da yan edim yükümlülüğünün konusu ile eşyaya bağlı borçların konusunun birebir örtüşmediğini gösterir.

Bir şahsın borçlanma yolunda irade beyanı olmaksızın, sadece eşya üzerinde aynı hak sahibi veya zilyet olduğu için bir borç ile yükümlü tutulması, iyiniyetin korunması ve hukuki işlem güvenliğine uygun düşmez. Bu sorunları aşmak için aleniyete ihtiyaç duyulur. Eşyaya bağlı borçlarda aleniyet, sınırlı sayı ilkesi ve tipe bağlılıkla sağlanır³⁶. Eşyaya bağlı borçlarda aleniyetin sağlanmasında şerh de önemli bir yoldur. Limited şirketlerde yan edim yükümlülüklerini konu alan bir şerh söz konusu değildir. Bu yükümlülükler, şirket sözleşmesinde yer alır ve Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde ilan edilir (TTK m. 587/1-j). Ayrıca yan edim yükümlülüklerinin TTK m. 595/1 gereği devir sözleşmesinde ve TTK m. 593/2 gereği pay senedinde yer alması zorunludur. Yan edim yükümlülüklerinin yer almadığı devir sözleşmesi geçerli değildir³⁷. Sınırlı sayı ilkesi gereği eşyaya bağlı borçların içeriklerine ilişkin çeşitli sınırlamalar vardır. Her şeyden önce ancak belirli bir eşya³⁸ ile ilgili olan borçlar o eşyaya bağlanabilir. Bağlanacağı eşya ile ilgisi olmayan bir borcun eşyaya bağlanabilmesi mümkün değildir. Yan edim yükümlülüğü açısından yapma, yapmama, katlanma ve kullandırma edimlerinin, eşya olarak kabulü tereddütlü olan pay ile bağlantılı olması (örneğin, yan edim yükümlülüğü olarak şirketin taşıma işlerinin yapılması) her zaman mümkün olmayabilir.

Eşyaya bağlı borcun konusunu oluşturan edimin ifasının belirli bir

³³ EREL, s. 58.

³⁴ ŞENER, Ortaklıklar Hukuku, s. 710; ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 449; DİNÇ, s. 83.

³⁵ Tamer BOZKURT, Şirketler Hukuku, 9. Baskı, Legem Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 536; Şükür YILDIZ, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 192; PULAŞLI, (2016), s. 810.

³⁶ EREL, s. 6.

³⁷ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 450.

³⁸ “Belirli bir eşya” kavramından anlaşılan genellikle taşınmazdır.

borçlunun kişisel vasıflarına bağlı olmaması, her aynı hak sahibi tarafından yerine getirilebilir nitelikte olması gerekir³⁹. Yan edim yükümlülüklerinin paya bağlanması ilkesi, yan edim yükümlülüklerinin kişisel nitelik taşımasını engellememelidir⁴⁰. Özellikle, yan edim yükümlülüğünün bir sermaye şirketi olan limited şirketin şahıs şirketi özelliği barındırmasına, pay sahiplerinin bireyselliğinin ön plana çıkmasına ve birbirlerine hukuken ve ekonomik olarak bağlanmasına hizmet ettiği düşünüldüğünde edimlerin kişisel vasıflara bağlı olması, yan edim yükümlülüğü kurumu ile uyum arz eder.

Yukarıda yer alan tespitlerden çıkan sonuç; yan edim yükümlülüğünün tam anlamı ile eşyaya bağlı bir borç kabul edilemeyeceğidir. Esas sermaye payına bağlı olması sonucu olarak bu yükümlülük “*bir tür eşyaya bağlı borç*” olarak kabul edilebilir. Yan edim yükümlülüğü, pay sahipliği sıfatından kaynaklanan bir yükümlülüktür. Ortaksal haklar, tüm ortaklara ve ortaklığa karşı ileri sürülebilir haklardır⁴¹. Bu haklar, ortaklık ilişkisinin ve ortaklık sıfatının bir sonucudur. Ortaksal haklar şirket sözleşmesinde düzenlenir, bu düzenleme tarzı ona bağlayıcılık kazandırır. Bu bağlayıcılık, sadece kurucu ortaklara karşı değil, süreç içerisinde sermaye payını devralan tüm ortaklara karşı geçerliliğini sürdürür⁴².

II. YAN EDİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN BENZER KAVRAMLARDAN AYRILMASI

A. ESAS SERMAYE YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Limited şirket sermayesi esas sermayeden, esas sermaye ise ortakların sermaye paylarından oluşur⁴³. Bir esas sermaye payı, limited şirket *sermayesinin itibari değerinin bir bölümünü oluşturan itibari değer*dir⁴⁴. Limited ortaklıkta ortakların temel yükümlülüğü, ortaklığa sermaye getirmektir. Bu yükümlülük, kuruluştaki veya sermaye artırımında esas sermaye payının üstlenilmesi ile doğar⁴⁵. Esas sermaye payı, limited şirket ortağının ortaklık ilişkisinden kaynaklanan haklarının ve yükümlülüklerinin tamamını ifade eder⁴⁶. Esas sermaye payının aksine yan edimler esas sermayenin bir parçası değildir⁴⁷.

³⁹ EREL, s. 117.

⁴⁰ DEMİRKAPI, s. 449.

⁴¹ TEKİNALP (2013), s. 491.

⁴² CANKAT, s. 57.

⁴³ TEKİNALP, (2013), s. 463; ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 107.

⁴⁴ TEKİNALP, (2013), s. 479.

⁴⁵ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 405.

⁴⁶ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 262.

⁴⁷ TEKİNALP (ÇAMOĞLU/POROY), s. 95.

TTK m. 583/5'e göre, esas sermaye payının karşılığı şirket sözleşmesinde öngörüldüğü şekilde nakit veya ayın olarak veya bir alacağın takası yoluyla yahut sermaye artırımında olduğu gibi serbestçe kullanılabilir öz sermayenin esas sermayeye dönüştürülmesiyle ödenir. Bu anlamda, limited şirketin esas sermayesinin nakit veya ayın şeklinde olması mümkündür⁴⁸. Doktrinde bazı yazarlar, yan edim yükümlülüğünün aynı edim şeklinde ifa edilmesi gerektiğini savunur. Bu yazarlara göre, yan edim yükümlülüğünün aynı edim olması zorunluluğu onu ek edim yükümlülüğünden ayıran yegâne farktır⁴⁹. Bu görüş doğrultusunda, nakdi edim şeklinde yan edim yükümlülüğünün oluşturulması mümkün değildir⁵⁰.

Anonim şirketlerde, şirket alacaklılarının sadece şirket malvarlığı ile tatmin edilebilmelerinin sonucu olarak bu şirketlerde sermayenin korunması (malvarlığının korunması)⁵¹ ilkesi benimsenmiştir. Sermayenin korunması ilkesi limited şirketlerde de geçerlidir. Esas sermaye ile yan edim yükümlülüğü arasında bu ilkedeki kaynaklanan fark şudur: Esas sermayenin iadesi kural olarak yasaktır⁵²; buna karşın yan edim yükümlülüklerinin kural olarak bir karşılığı vardır ve ortağa bu karşılığın verilmesi gerekir⁵³. İsviçre hukukunda ise yan edim yükümlülüğü düzenlenirken uygun bir karşılık belirlenmesine gerek yoktur. Şirket için ücretsiz çalışma şeklinde olduğu gibi yükümlülüğün kar-

⁴⁸ TEKİNALP, (2013), s. 479.

⁴⁹ Abuzer KENDİGELEN, **Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, 3. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, s. 511; ÇAMOĞLU (TEKİNALP/POROY), s. 462; YILDIZ, s. 192; BAHTİYAR, s. 466; BOZKURT, 2018, s. 535.

⁵⁰ Bu konuda bkz. aşağıda IV/C. Olumsuz Edim.

⁵¹ Doktrinde ilkeyi ifade etmek üzere “*sermayenin korunması*” ve “*malvarlığının korunması*” ifadelerine yer verildiği görülür. Bu farklılık, koruma kapsamına hangi malvarlığını ve menfaat sahiplerini aldıklarına ve ilkenin dar veya geniş yorumlanmasına dayanır. Sadece şirket sermayesinin değil, şirketin tüm malvarlığının korunması esas alındığında, şirket sadece malvarlığı ile sorumlu olup, şirket alacaklıları alacaklarını sadece şirket malvarlığından ve şirketten talep edebilmektedir. Sadece “*sermayenin korunması*” esas alındığında, anonim şirketin bütün malvarlığının değil, pay sahiplerine dağıtılması engellenen malvarlığının korunması esastır. Burada amaç, pay sahiplerinin belirli miktarda şirket varlığı üzerlerinde tasarrufla bulunmasını engellemektir. Hediye BAHAR SAYIN, **Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı**, 2. Baskı, XII Levha, İstanbul, 2017, s. 157, dnp. 289.

⁵² Sermayenin korunması ilkesi sermayenin pay sahiplerine doğrudan ve dolaylı olarak iade edilemeyeceği kuralı ile somutlaşır. Bu ilkenin bir diğer somut görünümü ise şirket malvarlığının şirket sona erinceye kadar süreç içerisinde şirketin işletme konusuna özgülenmesidir. Kural olarak sermayenin korunmasına ilişkin hükümler, genel kurulun görev alanına girer (Bkz. TTK m. 408). BAHAR SAYIN, s. 159 vd. ve dnp. 297.

⁵³ DİNÇ, s. 88; YILDIZ, s. 192; BAHTİYAR, s. 466.

şılıksız olarak düzenlenmesi de mümkündür⁵⁴. Türk hukukunda ise yan edim yükümlülüğü yerine getirildiğinde ilgili ortağa yan edim yükümlülüğünün karşılığı olarak uygun bir ödeme yapılması gerekir (TTK m. 606/1 Gerekeççe)⁵⁵. Bu bağlamda, yan edim yükümlülüğü açısından sermayenin korunmasına ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulmadığı söylenebilir.

B. İKİNCİL (TALİ) YÜKÜMLÜLÜK

Anonim şirketlerde tek borç ilkesi egemendir. Bunun anlamı, pay sahibinin sadece sahip olduğu paylara karşılık taahhüt ettiği pay bedelini veya payın itibari değerini aşan primi ifa ile yükümlü olmasıdır. Fakat anonim şirketler, esas sözleşmede yer alması kaydı ile pay sahiplerini (pay bedeli ifa borcu dışında) belli zamanlarda tekrarlanan ve konusu para olmayan edimleri yerine getirmekle de yükümlü tutabilirler (TTK m. 480/4). Bunlara ikincil (tali) yükümlülükler adı verilir. Anonim şirketlerde pay sahiplerinin bu yükümlülüğü; borçlar hukuku sözleşmesinden değil, pay sahibi olmaktan doğar. Ayrıca bu yükümlülük ortaklık hakkının ayrılmaz bir parçasını oluşturur⁵⁶.

İkincil yükümlülüklerin söz konusu olabilmesi için esas sözleşmede bu hususa yer verilmesi gerekir. İkincil yükümlülükler, şirketin kuruluşu sırasında veya şirketin kuruluşundan sonra esas sözleşme değişikliği yoluyla oluşturulur. Esas sözleşme değişikliği suretiyle ikincil yükümlülük düzenlenmesi ancak genel kurulda sermayenin tümünü oluşturan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin oybirliği ile alacakları karar ile gerçekleştirilir (TTK m. 421/2,a).

Bu yükümlülük, pay senetlerinin devrinin şirket onayına bağlı olduğu hallerde söz konusudur (TTK m. 491 vd.). İkincil yükümlülüklerin nitelik ve kapsamlarının, pay senetlerinin veya ilmühaberlerin arkasına yazılması mümkündür. İkincil yükümlülükler, kooperatiflerde olduğu gibi anonim şirketlere de kişisel bir görünüm kazandırır. Ayrıca şirketin hammadde ihtiyacının sağlanmasına ve belirli meslek gruplarının anonim şirket çatısı altında örgütlenmesine hizmet eder⁵⁷.

TTK m. 480/4 gereği, ikincil yükümlülüğün bahsedilebilmesi için yükümlülüğün belirli zamanlarda tekrar etmesi gerekir⁵⁸. Örneğin her yıl belirli

⁵⁴ Florian S. JORG/Oliver ARTER, **Das Recht der schweizerischen Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH)**, Stämpfli Verlag AG, 2015, s. 158; GERMANN, s. 336.

⁵⁵ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 747; BAHTİYAR, s. 466.

⁵⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 94; PULAŞLI, (2016), s. 604; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 486.

⁵⁷ ÇAMOĞLU (TEKİNALP/POROY), s. 94; BAHTİYAR, s. 291.

⁵⁸ BAHTİYAR, s. 291.

bir miktar malın şirkete teslim edilmesinde olduğu gibi. Bir defalık veya arızı nitelikteki edimler geçersizdir⁵⁹. Limited şirketler açısından ise yan edim yükümlülüğünün belli zamanlarda tekrarlanması şartı aranmaz⁶⁰.

Anonim şirketlerde ikincil yükümlülükler şirketi sermayeye dayalı yapıdan çıkarıp, kooperatiflerde olduğu gibi “*kişisel*” görünüm kazandırması hususu limited şirketlerde yan edim yükümlülüğü için de geçerlidir. Bu açıdan doktrinde, yan edim yükümlülüğü ve ikincil yükümlülüklerin birbirine benzer kurumlar olduğu kabul edilir⁶¹.

C. EK ÖDEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Limited şirketlerde yan edim yükümlülüğünün yanı sıra ek ödeme yükümlülüğünün öngörülmesi mümkündür. Bu yükümlülük türüne anonim şirketlerde yer verilmez. Çünkü anonim şirketlerde tek borç ilkesi egemendir. Limited şirketlerde ise tek borç ilkesi mevcut değildir⁶². Bu ilkenin limited şirketlerde geçerli olmamasının bir yansıması olarak, şirket sözleşmesinde yapılacak bir düzenleme ile ortaklar açısından esas sermaye payı bedeli dışında ek ödeme yükümlülüğüne yer verilebilir (TTK m. 603)⁶³. Ek ödeme yükümlülüğü de aynı yan edim yükümlülüğünde olduğu gibi esas sermaye payına bağlı bir yükümlülüktür⁶⁴.

İlgili hükmün gerekçesine göre, düzenlemenin amacı, finansal yönden kötü duruma düşen şirketi, ortakların yapacakları ek ödemelerle malî yönden toparlamaktır⁶⁵. Düzenleme, şirketin ihtiyaç duyacağı finansal kaynakları ortaklardan temin etmeyi sağlar. Bu bağlamda, şirketin sermaye artırımlarına müracaat etmeden, şirket ortaklarından finansal kaynak elde etmesine hizmet eder⁶⁶.

Ek ödeme yükümlülüğü, şirket faaliyetlerinin sürekliliğinin güvence altına alınması amacı ile ortaklara esas sermaye payı bedeli dışında ve bel-

⁵⁹ PULAŞLI, (2016), s. 604

⁶⁰ DİNÇ, s. 76 dpn. 1; ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 449.

⁶¹ ÇAMOĞLU (TEKİNALP/POROY), s. 462; BAHTİYAR, s. 466; ERTAN/DEMİRKAPI, s. 486.

⁶² TEKİNALP, (2013), s. 478.

⁶³ ÇAMOĞLU (TEKİNALP/POROY), s. 461.

⁶⁴ PULAŞLI (2016), s. 808; DİNÇ, s. 79.

⁶⁵ Bilgili/Demirkapı, kurumu amaç yönünden kişisel sorumluluğa benzetmektedir. Her iki kurumda da şirket, borçlarını ödeyemediği takdirde ortaklara başvurmaktadır. Kişisel sorumluluk alacaklılara karşı olmasına rağmen ek ödemede borç, şirkete karşıdır. BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 482.

⁶⁶ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 406.

li şartların gerçekleşmesi durumunda şirkete nakdi ödemede bulunulmasına ilişkin şirket sözleşmesi ile yüklenen bir yükümlülüktür. Ek ödeme yükümlülüğünün konusunu para borcu oluşturur⁶⁷. Kurulda aynı sermaye konulmuş olsa bile ek ödeme yükümlülüğünün para olarak ifa edilmesi gerekir⁶⁸. Yan edim yükümlülüğünün ise para olarak ifa edilmesinin mümkün olmadığı doktrinde savunulmaktadır⁶⁹.

Ek ödeme yükümlülüğünün, esas sermaye payının itibari değerinin iki katını aşması mümkün değildir (TTK m. 603/3). Yan edim yükümlülüğünde ise miktar konusunda kanuni bir sınırlama bulunmamaktadır⁷⁰.

Ek ödeme yükümlülüğünün ifasının talep edilebilmesi için şirket esas sermayesi ile kanuni yedek akçeler toplamının şirket zararlarını karşılayamaması, şirketin ek ödeme yükümlülükleri olmaksızın işlerine gereği gibi devamının mümkün olmaması veya şirket sözleşmesinde tanımlanan⁷¹ veya özkaynak ihtiyacını doğuran diğer bir durumun gerçekleşmesi⁷² hallerinden birinin mevcut olması gerekir (TTK m. 603/1/a, b, c). Bu haller dışında, şirketçe ek ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmesi talep edilemez. Yan edim yükümlülüğünün söz konusu olması için ek edim yükümlülüğünün aksine çeşitli şartların mevcudiyeti aranmaz. Yan edim yükümlülüğünün, şirketin işletme konusunun gerçekleşmesine hizmet etmesi yeterlidir.

Ek ödeme yükümlülüğüne ilişkin bir diğer önemli hususa ise TTK m. 605'de yer verilir. Buna göre, ek ödemeye ilişkin ortaklarca ödenen tutarın serbestçe kullanılabilen yedek akçeler⁷³ ve fonlardan karşılanması halinde, ek ödemeye ilişkin tutarların ortaklara iade edilmesi gerekir⁷⁴. Madde gereke-

⁶⁷ BAHTİYAR, s. 464; DİNÇ, s. 79. İsviçre hukukunda ek ödeme yükümlülüğü, para dışında diğer mameleki değerlerle de ödenebilir. Bkz. ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 410, dpn. 17.

⁶⁸ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 482.

⁶⁹ KENDİGELEN, s. 511; ÇAMOĞLU (TEKİNALP/POROY), s. 462; YILDIZ, s. 192; BAHTİYAR, s. 466; BOZKURT, (2018), s. 535.

⁷⁰ Ek ödeme yükümlülüğüne miktar açısından sınırlama getirilmesi, ortakların sınırlı sorumluluğu ilkesine uygundur. BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 483.

⁷¹ Şirket sözleşmesinde yer alan finansman amacının açık ve somut olarak ortaya konması gerekir. ŞENER, Limited Ortaklık Hukuku, s. 421.

⁷² Bu düzenleme ile şirketin, olağan ve esas itibarıyla daha pahalı olan yabancı kaynaklara başvuru zorunluluğu ortadan kalkar. ŞENER, Limited Ortaklık Hukuku, s. 422.

⁷³ Yedek akçe, şirketin elde ettiği kârı dağıtmayarak kanun, esas sözleşme veya genel kurul kararı uyarınca şirkette tuttuğu ve sermayeyi aşan malvarlığı değeridir. Erdoğan MOROĞLU, **Anonim Ortaklıklarda Sermaye Artırımı**, 3. Baskı, XII Levha Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 213.

⁷⁴ Hükümdeki “fonlar” kavramının açıkça tanımlanmadığı, bu sebeple ödemelerin iadesine

sine göre, şirketin ek ödemededen yararlanma şartları ortadan kalkmış ise ilgili ödemelerin şirkette tutulması, geçici zararı giderme amaçlı ek finansman aracı olan ek ödeme yükümlülüğünün niteliğine aykırılık teşkil eder ve kurumun şirkete hizmet vermesine engel olur. Yan edim yükümlülüklerinde ise yükümlülük konusu olan edim pay sahibine aynen iade edilmez fakat edim ifa edildiğinde ortağa bunun karşılığı olarak uygun bir ödeme yapılır. Aksi halde, ek ödeme yükümlülüğüne ilişkin hükümler uygulama alanı bulur (TTK m. 606/3).

İsviçre hukukunda ek ödeme yükümlülüğü bilanço açıklarının kapatılması amacı taşır. Türk hukukunda da ek ödeme yükümlülüğü bilanço açıklarını kapatmak amacı taşır; ancak uygulamada amaçtaki bu sınırlamanın kalktığı belirtilmektedir. Ek ödeme yükümlülüğünün, limited şirketin ödeme dar boğazından çıkabilmesi için yeni bir araç olarak ortaya çıktığı söylenebilir⁷⁵.

III. YAN EDİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN HİZMET ETTİĞİ AMAÇ

A. ŞİRKETİN İŞLETME KONUSUNUN ELDE EDİLMESİ AMACI

TTK m. 606/1 gereği, yan edim yükümlülüğünün şirketin işletme konusunun elde edilmesine hizmet etmesi gerekir. Yan edim yükümlülüğünün sınırını şirketin işletme konusu oluşturur. Bu bağlamda ancak işletme konusunu gerçekleştirebilecek edimler yan edim yükümlülüğü olarak şirket sözleşmesinde yer alabilir⁷⁶. İsviçre hukukunda ise yan edim yükümlülüğü düzenlemesi bazı farklılıklar içerir. Türk ve İsviçre hukukundaki düzenlemeler aşağıda ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

1. Türk Hukukunda

Limited şirkette yan edim yükümlülüğüne yer verilebilmesi için yükümlülüğün şirket sözleşmesi ile düzenlenmesi ve şirketin işletme konusunun gerçekleşmesine hizmet etmesi gerekir. Yan edim yükümlülüğünün amacının tespit edilebilmesi için “limited şirkette işletme konusu” kavramının açıklığa kavuşturulması önem arz eder.

TTK m. 606/1’de, limited şirket sözleşmesi ile şirketin işletme konusunun gerçekleşmesine hizmet edebilecek yan edim yükümlülüklerinin öngörüleceği düzenlenir. TTK m. 606 gerekçesinde ise “*Bu edimler, şirketin konusunu gerçekleştirmesine, ortaklarının bileşiminin (meselâ, süt veya meyve*

ilişkin düzenlemenin kötüye kullanılmaya açık olduğu konusunda bkz. BİLGİLİ/DEMİR-KAPI, s. 485.

⁷⁵ BİLGİLİ/DEMİR-KAPI, s. 482.

⁷⁶ ŞENER, Ortaklıklar Hukuku, s. 710; BAHTİYAR, s. 466.

üreticilerine özgülenmiş olmak gibi) korunmasına ve şirketin başka şirketlerin hâkimiyeti altına girmemesine hizmet eder.” ifadesine yer verilir. Gerekçede yer alan “Şirketin konusu” ibaresinin, ilgili maddede yer alan “şirketin işletme konusu” olarak anlaşılması gerekir.

Limited şirket, yasak olmayan her türlü iktisadi amaç ve konu için kurulabilir (TTK m. 573). Limited şirket, bankacılık (5411 sayılı Bankacılık K. m. 7, a) ve sigortacılık (TTK m. 573 Gerekçe) faaliyeti yapamaz. Şirketin konusunun mutlaka ticari işletme işletmek olması da gerekmez. Limited şirketin ekonomik amaç gütmesi yeterlidir. Ekonomik amaç dışında örneğin ideal amaçla⁷⁷ limited şirket kurulması mümkün değildir⁷⁸.

TTK’da “*şirket*”in tanım ve unsurlarını ortaya koyan genel bir hüküm mevcut değildir. BK m. 620’de ise adi şirket tanımlanır. Adi şirket için yapılan bu tanım, bütün şirket tipleri için geçerli genel bir tanım olarak kabul edilir. Bu tanıma göre, “*Şirket, iki veya daha çok kişinin ortak bir amaca ulaşmak için emeklerini ve mallarını (sermayelerini) birleştirmeyi üstlendikleri bir sözleşmedir*”. Buradan hareketle, adi şirketin unsurlarının kişi, sözleşme, sermaye, ortak amaç ve ortak amaç doğrultusunda birlikte çalışmak olduğu kabul edilir⁷⁹. Adi şirkette amaç, ortakların ekonomik alanda ulaşmak istedikleri hedefleridir⁸⁰. Adi şirkette ortakların müşterek amacı, kazanç elde etmek ve bu kazancı aralarında paylaşmaktır⁸¹. Bu amacı elde etmek için kullanılan yol ise şirketten şirkete farklılık gösterir⁸².

⁷⁷ Türk hukukunda, derneklerin; “kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere kurulabileceği, dolayısıyla ideal amaç taşıdığı açık şekilde vurgulanır (Dernekler Kanunu m. 2/a).

⁷⁸ İsviçre hukukunda ise ideal amaçla limited şirket kurulması olanaklıdır. OR Art. 772/III’de limited şirketin ticari işletme işletmek için veya diğer ekonomik amaçlarla kurulabileceğine yer veriliyordu. Yapılan revizyon ile bu hüküm kanundan çıkarılarak limited şirketlerin ideal amaçla da kurulmasına olanak sağlandı. ŞENER, Limited Ortaklık Hukuku, s. 15. Bu düzenleme, limited şirketlerin derneklere alternatif bir kurum olmasına imkân sağladı. TRUEB, s. 1-13.

⁷⁹ BAHTİYAR, s. 15

⁸⁰ PULAŞLI, (2016), s. 18.

⁸¹ Hasan PULAŞLI, “Türk, İsviçre ve Alman Hukukuna Göre “İktisadi Amaç” Kavramının Şirket ve Dernekler Bakımından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C. XXXII, S. 3, s. 18; Oruç Hami ŞENER, **Adi Ortaklık**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2008, s. 103; KARAYALÇIN, s. 216; BAHTİYAR, s. 21. Türk hukukunda adi şirketin amacının ekonomik olup olmayacağı tartışmalıdır. TBK m. 522’de adi şirketin amacının niteliği konusunda herhangi bir sınırlama getirilmediğinden, söz konusu amacın ekonomik olabileceği gibi ideal de olabileceği konusunda bkz. Nami BARLAS, **Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri**, 2. Baskı, Beta, İstanbul, 2008, s. 31.

⁸² ŞENER, (2008), s. 104.

TTK m. 573/3'te, limited şirketin kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabileceği vurgulanırken, “amaç⁸³ ve konu” kavramlarına bir arada yer verilir. İki ortağın limited şirket şeklinde süpermarket işletmeleri halinde; şirketin amacı kâr elde etmek ve kârı paylaşmak; konusu ise süpermarket işletmektir⁸⁴. Bu bağlamda, amaç ve konu kavramları farklı anlamlara sahip olmakla birlikte, şirketler hukuku açısından birbirleriyle ilişkili kavramlar olduğu söylenebilir. Amaç, şirketin nihai ekonomik hedefini ifade ederken; işletme konusu, amaca ulaşılması için yürütülen faaliyetleri ifade eder. Dolayısıyla işletme konusu, şirket amacına ulaşılmasına hizmet eden bir araçtır⁸⁵.

TTK m. 576/1, b’de ise şirket sözleşmesinde yer alması gerekli hususlar sayılırken, sözleşmede şirketin işletme konusunun somutlaştırılması gerekliliğine vurgu yapılır. “Her türlü ticari işlem” şeklinde belirsiz ifadelerin şirket sözleşmesinde yer alması mümkün değildir⁸⁶. TTK m. 576’da, şirket sözleşmesinde yer alması gereken zorunlu kayıtlar arasında şirketin amacına yer verilmez. Genel prensipler doğrultusunda şirketin amacının kâr elde etmek olduğu varsayımından hareket edilir.

2. İsviçre Hukukunda

İsviçre hukukunda, limited şirket sözleşmesinde yan edim yükümlülüğüne yer verilme şartları daha geniş kapsamlıdır. OR Art 796 Abs. 2’ye göre; böyle bir yükümlülüğün öngörülebilmesi için yükümlülüğün, şirketin işletme amacının (işletme konusu) elde edilmesine, şirket

⁸³ İsviçre hukukunda ise şirketin faaliyet konusunu ifade etmek üzere “şirket amacı”ndan bahsedilir. Sevilay UZUNALLI, **Anonim Şirkette İşletme Konusu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 5. İsviçre hukukunda ortak amaç (*gemeinsamer Zweck*) genel olarak şirketin ekonomik anlamda ulaşmak istediği nihai hedeftir. Şirketin konusu ise bu amaca ulaşmak için seçilmiş faaliyeti, iş alanını veya alanlarını belirtir. İsviçre hukukunda ortak amaç ile nihai amaç (*Endzweck*) farklılığına da yer verilir. Bu bağlamda, ortak amaçla şirket ortaklarının tümünün tek ve aynı amacı gütmeyi istemiş olmaları ve ortakların olası bir zarara katılmaya hazır oldukları ifade edilir. Daha açık bir ifade ile ortak amaç, ortakların çabalarının nihai sonucunun kendilerine ait olacağı hususunda anlaşmalarıdır. İsviçre hukukunda “konu” sözcüğüne 2008 tarihli revizyonda yer verilmediği görülür (OR Art. 776). Buna rağmen, konu ve amaç arasındaki farklılık pratik anlamını korumaktadır. Amaç değişikliği genel kurulun yetkisinde olan bir husus olmasına rağmen şirketin faaliyet konusu şirketin amacı çerçevesinde şirket müdürleri tarafından değiştirilebilmektedir. İsviçre öğretisinde “işletme konusu” yerine “şirket amacı” ifadesinin kullanıldığı, burada amaç ile kastedilenin “konu” olduğu doktrinde vurgulanmaktadır. PULAŞLI, *İktisadi Amaç*, s. 34 vd.

⁸⁴ ŞENER, *Limited Ortaklıklar Hukuku*, s. 16.

⁸⁵ UZUNALLI, s. 8.

⁸⁶ ŞENER, *Limited Ortaklıklar Hukuku*, s. 680.

bağımsızlığının muhafaza edilmesine veya ortaklar çevresinin bir arada tutulmasına hizmet etmesi gerekir. Bu sınırlama, şirket çıkarlarına hizmet etmeyen, şirketin işletme konusuna yabancı yükümlülüklerin şirket sözleşmesinde öngörülmesini engelleme amacı güder⁸⁷. Şahıs şirketi özelliği ağır basan limited şirketlerde az sayıda ortağın mevcudiyeti bu amaçlara aykırı yan edim yükümlülüğünün tesis edilmesine olanak sağlar. Gerekçenin yorumundan, bu tarz yükümlülükler tesis edilse bile bunların hukuka aykırı olacağı anlaşılır⁸⁸.

İsviçre hukukunda yer alan düzenlemelerden yan edim yükümlülüğünün keyfi şekilde düzenlenmesinin mümkün olmadığı anlaşılır. Ancak kanunda yer alan üç amaçtan birinin sağlanması halinde yan edim yükümlülüğü düzenlenebilir⁸⁹. OR Art 796 II'ye göre, şirket amacının elde edilmesi, şirket bağımsızlığının muhafaza edilmesi ve ortaklar çerçevesinin korunması amacına hizmet eden yan edim yükümlülükleri caizdir⁹⁰. Bu düzenleme ile ilgisiz (amaca aykırı) yükümlülükler kapsam dışında tutulmaya çalışılır. Ayrıca düzenleme, şirket çıkarlarına değil de sadece bir şahsın bireysel çıkarlara hizmet eden yükümlülüklerin öngörülmesini engeller⁹¹.

TTK m. 606/1 gerekçesinde yan edim yükümlülüğünün amacı açıklanırken “işletme konusu” ifadesine yer verilirken hükmün mehzazı OR Art. 796 II'de “şirketin amacı” ifadesine yer verilir. Fakat bu ifade ile ne kastedildiği açık değildir⁹². Aslında İsviçre hukukunda “şirketin amacı”nın neyi içerdiği belirsizdir. Şirketin yapısı gereği tek bir amacı yoktur. Doktrinde şirketin doğrudan amacı, nihai amacı ve şirketin amaç konusu bağlamında üç farklı amaçtan bahsedilir. Doğrudan amaç ile şirket tarafından elde edilmeye çalışan somut başarıya (örneğin mutfak araçlarının üretimi, danışmanlık hizmetleri)

⁸⁷ Heinrich HONSELL/Peter Nedim VOGT/Rolf WATTER, **Obligationenrecht II Art. 530-1186 OR Bassler Kommentar**, 3. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Zürich, 2008, Art 796 No: 8.

⁸⁸ Sandro GERMANN, **Die personalistische AG und GmbH (Unter besonderer Berücksichtigung von Aktionär- und Gesellschafterbindungsverträgen)**, Dike Verlag AG, Zürich, 2015, s. 341.

⁸⁹ GERMANN, s. 341.

⁹⁰ İlgili ifadelerle, borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylarla ilgili esas sözleşmesel bağlam kurallarında başvurulur. Bkz. TTK m. 493/2 ve OR Art. 685b.

⁹¹ Rino SIFFERT/Marc Pascal FISCHER/Martin PETRIN: **GmbH-Recht Revidiertes Recht der Gesellschaft mit beschränkter Haftung (Art. 772-827 OR)**, Stämpfli Verlag AG, Zurich, 2008, s. 150; Hans Rudolf TRUEB, **GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere - Bucheffektengesetz Art. 772, OR und BEG**, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, 2016, Art. 772 No: 6, 7.

⁹² GERMANN, s. 341.

işaret edilir. Nihai amaç, doğrudan amacın takip edilmesinin ekonomik veya ideal sonuçların elde edilmesine hizmet edip etmeyeceği ile ilintilidir. Şirketin amaç konusu ise şirketin doğrudan amacına ulaşması için kullanılan somut araç olarak adlandırılır⁹³.

Yan edim yükümlülüğünün işletmenin amaç konusunun gerçekleştirilmesine hizmet ettiği kabul edilir. Böylece şirketin doğrudan amacına ulaşmasının güçlendirilmesine (örneğin işletmenin ekonomik kaynaklarının tam kapasiteli kullanılması için reklam edimlerinin yerine getirilmesi yükümlülüğü), desteklenmesine (örneğin şirketçe gerçekleştirilen hizmetlerin tüketiciler üzerindeki etkisinin nitelikli olarak değerlendirilmesi yükümlülüğü) veya yardım sunulmasına (örneğin yılın belli zamanlarında veya belli hallerde şirkete yakıt temini yükümlülüğü) hizmet edilir. Şirket sözleşmesinde “konu” bağlamında yan edim yükümlülüklerinin düzenlenmesi ile ilgili eksiklik söz konusu ise OR Art 796 II ihlal edilmiş olur⁹⁴.

İsviçre hukukunda, yan edim yükümlülüğünün bir diğer amacı, şirket bağımsızlığının muhafaza edilmesidir. Şirket bağımsızlığının muhafazası, şirket birliğinin korunmasını sağlar. Şirket bağımsızlığı, pay çoğunluğunun oy çoğunluğunu kazanmayı amaçlaması, anasözleşmesel konzern hükmü veya hâkimiyet sözleşmesinin akdedilmesi suretiyle kaybedilebilir. Bu bağlamda, yan edim yükümlülüğü şirkete hâkim bir çoğunluğun oluşmasının engellenmesi amacı ile kullanılabilir⁹⁵. Bunun çeşitli şekillerde meydana gelmesi mümkündür. Böyle bir imkâna ilk olarak esas sermayenin belirli bir gerçek veya tüzel kişiye temlikinin yasaklanması ile ulaşabilir. Ayrıca belirli bir kişiyle veya genel olarak oy anlaşmalarının yapılmasının yasaklanması da olasıdır. Pay sahiplerinin iktisap edebileceği maksimum sermaye payına da sınırlama getirilebilir. Bu konudaki tedbirler bunlarla sınırlı değildir. Bu sınırlamalarla işletmenin yabancı ekonomik etkilerden korunması sağlanır⁹⁶.

Yan edim yükümlülüğünün üçüncü amacı ise ortaklar bileşiminin korunmasıdır. Bu amaç, şirketin bağımsızlığı ile ilgili olmayıp aksine şirketin faaliyet alanı çerçevesinde bir rol oynayan ortakların kişisel yetenek ve özelliklerine ilişkindir. Şahıs şirketi özelliklerini de taşıyan limited şirketler, geleneksel amaçların elde edilmesi için ara sıra ortaklarının kişisel becerilerine de başvurabilir. Böyle bir ilişki, şirket sözleşmesine bağlı yan edim yü-

⁹³ HONSELL/VOGT/WATTER, Art. 796 No: 9.

⁹⁴ GERMANN, s. 341; HONSELL/VOGT/WATTER, Art 796 No: 9.

⁹⁵ GERMANN, s. 342.

⁹⁶ HONSELL/VOGT/WATTER, Art 796 No: 10; GERMANN, s. 342.

kümlülüğünün öngörülmesi ile mümkün olmalıdır⁹⁷. Yan edim yükümlülüğü, mesleki yeterliliklerin güvence altına alınması, konuya yönelik veya insani know-how'ın getirilmesi, mevcut müşteri veya ortak ağının içine ilavenin sağlanması, politik veya idari ilişkilerden veya başkaca özellik ve yeteneklerinden yararlanılması şeklinde planlanabilir⁹⁸.

3. Yan Edim Yükümlülüğünün Hizmet Ettiği Amacın Karşılaştırılması

TTK m. 606/1'de yan edim yükümlülüğünün amacı açısından “işletme konusuna” vurgu yapılırken, madde gerekçesinde “*Bu edimler, şirketin konusunu gerçekleştirmesine, ortaklarının bileşiminin (meselâ, süt veya meyve üreticilerine özgülenmiş olmak gibi) korunmasına ve şirketin başka şirketlerin hâkimiyeti altına girmemesine hizmet eder.*” ifadesine yer verilir. TTK m. 606/1'in gerekçesinin, OR Art. 796 hükmüne paralel olduğu görülür. TTK m. 606'nın metninde yer almayan bir kapsama, madde gerekçesinde yer verilmesi doktrinde haklı olarak eleştirilir⁹⁹.

TTK m. 606/1'e göre, yan edim yükümlülükleri, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesine hizmet edecek nitelikte olmalıdır. İşletme konusunun gerçekleştirilmesine hizmet etmeyecek bir hususa, yan edim yükümlülüğü olarak yer verilmesi mümkün değildir. İsviçre hukukunda OR Art. 796'da yan edim yükümlülüklerinde amaçsal kapsam daha geniş tutulur: Ortaklığın amacını (işletme konusu), ortaklık bağımsızlığının korunmasını veya ortaklar birleşiminin korunması amacını güden, bu amaca hizmet eden yan edim yükümlülüklerinin öngörülmesi mümkündür.

Doktrinde Şener, Türk hukukunda yan edim yükümlülüklerinin düzenleme amacının İsviçre'de olduğu gibi geniş tutulmamasını eleştirir. Yazara göre, TTK'nın ilgili madde gerekçesinde yan edim yükümlülüklerinin ortaklığın bağımsızlığının korunmasına ve ortakların bir arada tutulmasına hizmet edeceği vurgulansa da hükmün lafzı böyle bir yoruma uygun değildir¹⁰⁰. Yan edim yükümlülüğü tesis edilirken, yükümlülüğün işletme konusuyla bağlantılı olması ve bu konunun gerçekleştirilmesine hizmet etmesi gerekir. *Can*, TTK m. 606/1'de yer verilen ortaklar bileşiminin korunması, şirketin başka şirketlerin hâkimiyeti altına girmesine engel olunması şeklindeki gerekçenin hatalı olarak metne alındığını, söz konusu hükmün tam olarak İsviçre'den alınmamasına rağmen gerekçenin yazımında İsviçre kaynaklarından yararla-

⁹⁷ HONSELL/VOGT/WATTER, Art 796 No: 10.

⁹⁸ GERMANN, s. 342.

⁹⁹ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 448.

¹⁰⁰ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 448 vd.

nıldığını ifade eder¹⁰¹. *Cankat*'a göre ise TTK m. 606/1 hükmünün, OR Art. 796 II doğrultusunda yorumlanması gerekir. Yazar'a göre, işletme konusunun gerçekleşmesine hizmet etmek, sınırları geniş olarak belirlenebilecek kavram olduğundan, kavramın şirketin bağımsızlığını ve ortaklar bileşiminin korunmasını hedeflediği ileri sürülebilir. Yazar konuya opsiyon hakları¹⁰² açısından yaklaşarak, opsiyon haklarının yan edim yükümlülüğü olarak kabul edilebilmesi için TTK m. 606/1 hükmünün mehaza uygun şekilde yorumlanması gerektiğini savunur¹⁰³. *Pulaşlı*, yan edim yükümlülüğünün şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesine, ortakların bileşiminin korunmasına ve şirketin başka şirketlerin hâkimiyetine girmesinin engellenmesine hizmet edeceğini belirtir. Bu ifadesinde TTK m. 606/1 gerekçesine ve İsviçre Borçlar Kanunu Gerekçesine atıfta bulunur¹⁰⁴. Bu bağlamda, yazarın ilgili hükmü gerekçe ve mehaza kanun doğrultusunda, geniş yorumladığı söylenebilir. Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), yan edim yükümlülüğünün tek şartı olarak “şirketin işletme konusuna hizmet etmesi”ne yer verir, doktrindeki mevcut tartışmaya değinmez¹⁰⁵.

Yukarıda izah edilen tartışmalar düşünüldüğünde, yan edim yükümlülüğünün TTK'da düzenlenmesi sırasında madde metninde gerekçedeki ifadeler yer verilmesinin, kanun yapma tekniği açısından daha doğru bir yaklaşım olacağı söylenebilir. TTK'nın ilgili madde gerekçesinde, yan edim yükümlülüklerinin ortaklığın bağımsızlığının korunmasına ve ortakların bir

¹⁰¹ Mustafa Erdem CAN, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Limited Şirket Ortağının Borçları ve Yükümlülükleri”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2011, C. XV, S. 4, s. 18.

¹⁰² Opsiyon hakkı, sahibine tek taraflı irade açıklaması suretiyle sözleşme kurma ve mevcut bir sözleşmenin süresini uzatma yetkisi veren haktır. Vedat BUZ, **Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 160. Daha geniş anlamı ile opsiyon hakkı, hak sahibinin, opsiyon satıcısının herhangi bir onayı aranmaksızın, belirli bir değeri talep etmeye veya teslim etmeye yönelik içeriği ve şartları önceden belirlenmiş bir sözleşme ilişkisi kurulması sonucunu doğuran, tek taraflı, karşı tarafa ulaşması gerekli bir irade beyanıdır. İsmail KIRCA, **Hukuki Yönü ile Borsa Opsiyon İşlemleri**, Ankara Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 2000, s. 36. Sermaye piyasası hukuku açısından opsiyon sözleşmesi ise belirli bir finansal değer (para, menkul kıymet, finansal araçlar, emtia vs.) belirli bir dönemde alınması (alım opsiyonu) veya satılması (satım opsiyonu) konusunda taraflardan birinin (opsiyon satıcısı), sözleşmenin diğer tarafına (opsiyon alıcısı) bir seçim hakkı tanıdığı (opsiyon hakkı), bunun karşılığı olarak da belirli bir bedelle (opsiyon primi) hak kazandığı sözleşmedir. Opsiyon sözleşmesi, opsiyon alıcısına belirli bir ücret karşılığında bir finansal değer alım veya satımı konusunda seçim hakkı -ki buna opsiyon hakkı adı verilir- tanyan sözleşme türüdür. KIRCA, s. 186.

¹⁰³ CANKAT, s. 57.

¹⁰⁴ PULAŞLI, (2016), s. 810.

¹⁰⁵ ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), s. 462.

arada tutulmasına hizmet edeceği vurgulanır. Hükümün, mehzaz kanuna uygun şekilde ve gerekçe göz önünde bulundurularak mı, kanunun lafzi ile mi yorumlanması gerektiği değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, şirketin “işletme konusunun gerçekleştirilmesi ile ortaklar bileşiminin ve şirketin bağımsızlığının korunmasının” bağlantılı kavramlar olup olmadığı hususu önem arz eder.

TTK m. 606/1 ve madde gerekçesine göre, limited şirket sözleşmesinde düzenlenen yan edimlerin, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesine hizmet etmesi gerekir. İşletme konusu, şirket amacından daha dar bir kavramdır. İşletme konusu, dar ve somut bir kavram olduğu için şirketin hareket sahası da daraldığından, yan edim yükümlülüklerinin düzenlenmesinde keyfi davranışların önüne geçilmesi sağlanır. Bu bağlamda işletme konusu, yan edim yükümlülüklerinin düzenlenmesi ile ulaşılmak istenen şeffaflık hedefini doğru şekilde karşılar¹⁰⁶. İsviçre hukukunda ise şirket amacından yola çıkılmış fakat şirket amacının somutlaştırılması ihtiyacı sebebiyle konu yine işletme konusuna dayandırılmak zorunda kalmıştır. Bu bağlamda, TTK’daki terim tercihinin yerinde olduğu söylenebilir¹⁰⁷.

TTK m. 606/1’de yer almayıp gerekçede yer alan ifadeye göre yan edimlerin, şirketin başka şirketlerin hâkimiyeti altına girmemesine hizmet etmesi gerekir. Şirketin başka şirketlerin hâkimiyeti¹⁰⁸ altına girmemesi ile kastedilen ise işletmenin ekonomik bağımsızlığının sağlanması, özellikle şirketler topluluğu çatısı altına girmesinin önlenmesidir. Şirketler topluluğuna giriş ile hukuki bağımsızlık devam etse bile ekonomik bağımsızlık kaybedilmektedir¹⁰⁹.

Yine TTK m. 606/1’de yer almayıp gerekçede yer alan ifadeye göre “yan edimler ortaklar bileşiminin (meselâ, süt veya meyve üreticilerine özgülenmiş olmak gibi) korunmasına” hizmet eder. Yan edim yükümlülüğünde ortaklar bileşiminin korunması ile amaçlanan, şirketin oluşturduğu kendine özgü niteliklerin korunmasıdır. Kendine özgü nitelikleri olan şirketlere; aile şirketleri veya ortakları belli bir meslek grubundan oluşan şirketler örnek gösterilebilir. İşletmenin başarısı ve devamlılığı, pay sahiplerinin bilgi, beceri ve performanslarının korunmasına bağlıdır. Ortaklar bileşiminin korunmasına

¹⁰⁶ Tamer BOZKURT, **Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam)**, XII Levha, İstanbul, 2016, s. 78.

¹⁰⁷ BOZKURT, (2016), s. 79.

¹⁰⁸ Hâkimiyet bir şirketin diğerini yönlendirme, faaliyetlerini organize etme gücüdür. Hâkimiyet açısından yönetim organını belirme gücü önem taşır. Bu gücün fiilen kullanılıp kullanılmaması önemli değildir. Gül OKUTAN NİLSSON, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topluluğu Hukuku**, XII Levha Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 34.

¹⁰⁹ BOZKURT,(2016), s. 78.

çalışılan şirketlerde, şirket ve pay sahipleri bir bütündür. Bu şirketlerde, dışardan sermaye şirketi görüntüsü mevcut olsa da şahıs şirketlerine benzer şekilde “ortaklar dayanışması” söz konusudur¹¹⁰. Bu durum da yan edim yükümlülüğünün, limited şirketin kişisel öğelerden oluşabilen yanını ortaya çıkaran, diğer taraftan da onu kooperatife yaklaştıran bir kurum olması ile uyumludur. Pay sahiplerinin mensubu olmaları gereken meslek, aile veya benzeri çevreye ilişkin hükümlere (pay sahipleri çevresine) şirket sözleşmesinde yer verilebilir. Bunlar, sözleşmenin pay sahipleri çevresinin bileşimini gösteren hükümlerdir. Şirket sözleşmesinde yer alan pay sahipleri çevresi, şirketin işletme konusu ve ekonomik bağımsızlığı ile ilişki içinde olmalıdır¹¹¹. Şirkete her yıl belirli miktarda süt teslimi şeklindeki yan edim yükümlülüğü, şirket ortaklarının süt üreticileri olması halinde anlam kazanır. Aksi halde, piyasadan süt alıp şirkete teslim etmek pek anlamlı değildir. Bu tür şirketlerin ortakları, şirketin işletme konusu ile ilgili üretim yapan kişilerdir ve şirket de bu bilinç ve hedefle kurulur¹¹².

TTK m. 606/1 gerekçesinde yer alan ifadelere, anonim şirketlerde pay senetlerinin devrinde bağlama ilişkin düzenlemeler arasında rastlanılır (TTK m. 493). Özellikle kapalı anonim şirketlerde işletme konusunun gerçekleştirilmesi ve şirketin ekonomik bağımsızlığının devamı açısından pay sahipleri çevresi ile işletme konusu arasında sıkı bir bağın olduğu kabul edilir. Pay sahipleri çevresini bozan devirler şirketin işletme konusunun zarar görmesine sebebiyet verebilir¹¹³. Aynı şekilde şirketin hâkimiyet altına girmesi, şirketin ticari ve hukuki durumunu değiştirerek, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi hâkim şirket tarafından veya onun yönlendirmesi ile alınan kararlar doğrultusunda imkânsız hale gelmesine sebebiyet verebilir. Şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi sırasında, şirketin başka şirketlerin hâkimiyeti altına girmesine engel olunması ve ortaklar çevresinin korunması ihtiyacı doğabilir. İşletme konusu, şirketin bağımsızlığı ve ortaklar çevresi birbirine uzak kavramlar değildir. Şirket bağımsızlığının korunması açısından şirket payının belirli bir kişiye devrinin yasaklanması şeklinde yan edim yükümlülüğü veya ortaklar bileşiminin korunması amacı açısından şirkette belirli bir pozisyonda çalışma yükümlülüğü öngörülmesi mümkün olmalıdır.

İsviçre hukukunda yan edim yükümlülüğü, tipik olmamakla birlikte kişisel özellikleri ağır basan limited şirketler için karakteristik bir özellik ola-

¹¹⁰ BOZKURT, (2016), s. 21 vd.

¹¹¹ Ünal TEKİNALP, **Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 42.

¹¹² TEKİNALP, (2013), s. 512.

¹¹³ TEKİNALP, (2012), s. 18.

rak kabul edilir ve limited şirket şeklinde örgütlenmiş kartellerle¹¹⁴ sıklıkla karşılaşılır¹¹⁵. Limited şirketler reformunda yan edim yükümlülüğüne yer verilmesinin ortak girişimler (joint venture)¹¹⁶ için limited şirketi daha çekici hale getireceği belirtilir. Finansal yapı, teknolojik imkân, bilgi ve becerinin önem arz ettiği hallerde ortaklık çevresinin korunması da önem arz eder. Limited şirketlerde yan edim yükümlülüğü bu ortaksal çevrenin bir arada tutulmasını sağlayarak, joint venture için uygun zemin oluşturur¹¹⁷.

B. İŞLETME FİNANSMANI AMACI TAŞIMAMASI

Şirket esas sermayesi ortaklığın finansmanını sağlar. Bundan başka ek ödeme yükümlülükleri ile de şirketin finansmanı sağlanabilir. Yan edim yükümlülüğü, şirketi finanse etme amacı gütmaz. Bu sebeple söz konusu yükümlülük, şirketin malî durumunun iyileştirilmesine veya özkaynak¹¹⁸ teminine hizmet etmez. Bu özellik, yan edim yükümlülüğünü ek ödeme yükümlülüğünden ayıran temel noktadır¹¹⁹.

İşletme finansmanı; işletmenin tüm aktifleri (varlıkları) ve harcamaları için gerekli olan paranın veya kaynağın temin edilmesine denir¹²⁰. İşletmeler, sermaye ihtiyacını karşılamak ve yatırımlarını finanse etmek için çeşitli kay-

¹¹⁴ Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelik m. 3/c gereği *kartel; fiyat tespiti, müşterilerin, sağlayıcıların, bölgelerin ya da ticaret kanallarının paylaşılması, arz miktarının kısıtlanması veya kotalar konması, ihalelerde danışıklı hareket konularında, rakipler arasında gerçekleşen, rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve/veya uyumlu eylemleri* ifade eder.

¹¹⁵ TRUEB, Art. 796 No: 1.

¹¹⁶ Bazı hallerde işin teknik özellikleri ve hacmi işletmenin veya kişinin finansal yapısını, teknolojik imkân, bilgi ve becerisini aşabilir. Bu hallerde işi, iş birliği şeklinde örgütlemek daha uygun olabilir. Bu işbirliği modellerinin başında, “*joint venture*”lar gelir. Genel çerçevede joint venture, “hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız gerçek veya tüzel kişilerin belirli bir işi gerçekleştirmek için bir araya gelmeleri ve faaliyetin rizikosunu müteselsil sorumluluk altına girerek üstlenmeyi kabul etmeleri” olarak tanımlanabilir. BARLAS, s. 235 vd.

¹¹⁷ BÖCKLI/FORSTMOSER, s. 21.

¹¹⁸ İşletmeler için gerekli olan kaynaklar iç ve dış kaynaklar olarak ayrılabilir. Dış kaynaklar, işletmenin üçüncü kişilerden tahvil çıkarmak veya diğer şekillerde borç para almak şeklinde sağladığı kaynaktır. İç kaynak ise işletmeyi işleten kişi veya ortaklarca konulan sermayeden ve dönem kârının işletme içinde muhafaza edilen unsurlarından oluşur. Sermaye şirketlerinde ortakların şirkete getirdiği sermaye esas sermayedir. İşletmeye konulan sermaye, dönem kârının işletmeden çekilmemesi sonucu artabilir. Sermaye şirketlerinde kanuni ve ihtiyari yedek akçeler birikmiş kâr mahiyetindedir ve tasfiye halinde ortaklara dağıtılır. İşletmeye konulan sermaye ile işletmeden çekilmeyen kâra “özkaynak” adı verilir. Yaşar KARAYALÇIN, **Muhasebe Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1988, s. 50.

¹¹⁹ ŞENER, Ortaklıklar Hukuku, s. 709 vd.; ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 108, 448.

¹²⁰ <http://www.finansofisi.com/finans-ve-finansman-nedir/> (Erişim Tarihi: 01.09.2018)

naklara başvurur. Bu bağlamda, işletme finansmanında işletmelerin başvurabileceği çeşitli finansal kaynaklar vardır. Bunlar temel olarak işletmelerin ortakları tarafından konulan sermayeyi belirleyen özkaynaklar (özsermaye), çeşitli finans kuruluşlarından faiz karşılığı sağlanan kaynaklar (yabancı sermaye) ve işletmenin sağladığı kârın bir kısmını dağıtmaması ile elde edilen kaynaklar (oto finansman) olarak üçe ayrılabilir¹²¹. Bu bağlamda finansman, şirkete mali kaynak temin etmeyi sağlar. Bu kaynaklar, sermayenin bir parçasını oluşturur.

Daha önce bahsedildiği üzere limited şirketlerde pay sahipleri aleyhine ek ödeme yükümlülüğü öngörülmesi mümkündür. Ek ödeme yükümlülüğü, yan edim yükümlülüğünden farklı olarak şirketin özkaynak ihtiyacını giderir. Ek ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmesinin şirketçe talep edilmesi için; şirket esas sermayesi ile kanuni yedek akçeler toplamının şirketin zararını karşılayamaması, şirketin bu ek araçlar olmaksızın işlerine gereği gibi devamının mümkün olmaması, şirket sözleşmesinde tanımlanan ve özkaynak ihtiyacı doğuran diğer bir hâlin gerçekleşmiş bulunması şartlarından birinin gerçekleşmiş olması aranır (TTK m. 603/1). Dolayısıyla ek ödeme yükümlülüğünün ifasını doğuran şartlardan, ek ödeme yükümlülüğünün doğrudan şirketin finansman ihtiyacını karşılamaya hizmet ettiği söylenebilir. Ayrıca bu önemli husus, TTK m. 606/3'de “şirket sözleşmesinde açıkça belirtilmiş bir karşılığı veya uygun bir karşılığı bulunmayan ve özkaynak ihtiyacını karşılamaya hizmet eden nakdî ve aynı edim yükümlülükleri, ek ödeme yükümlülüğüne ilişkin hükümlere tâbîdir” şeklinde vurgulanarak da ifade edilmiştir. Ek ödeme yükümlülüğü, şirketin özkaynak temininde alternatif finansal olanak sağlar. Sermayeye esneklik kazandırarak, şirketin ticari faaliyetini güven içinde gerçekleştirmesine hizmet eder. Sermaye artırımını gibi meşakkatli yollara başvurmadan, bir mali değer şirket kasasına girer¹²². Eğer sözleşmede öngörülen yan edim yükümlülüğü şirket özkaynaklarının arttırılmasına hizmet ediyor hatta yükümlülük müdürler vasıtasıyla kullanılabilir serbest araçlar yaratmayı hedefliyor ise bu yükümlülüklerin ek edim yükümlülüğü olarak kabul edilmesi gerekir¹²³.

Özkaynak temini, fiili ödeme yapmak suretiyle gerçekleştirilebileceği gibi bazı giderlerden tasarruf sağlanması yoluyla da gerçekleştirilebilir. Benzin istasyonu işleten bir limited şirket için karşı edim söz konusu olmaksızın dönemsel şekilde yağ teslimi şeklinde yan edim yükümlülüğü öngörülmesi halinde şirkete

¹²¹ Ahu GÜZEL, **İşletme Finansmanı**, İlay Yayınevi, İzmir, 2014, s. 26; D. Türker ULUDAĞ, **Aracı Kurumların Mali Yapılarını Güçlendirmeye Yönelik Bir Yöntem Sermaye Yeterliliği**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, Ankara, 2001, s. 3.

¹²² KARAKILIÇ, s. 115.

¹²³ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 456.

öz kaynak temin edildiğinden, bu yükümlülüğün ek edim yükümlülüğü olarak kabul edilmesi gerekir¹²⁴.

Yan edim yükümlülüğü ise şirket esas sermayesinin tamamlanması amacı taşımaz. Yan edimler esas sermayenin bir parçasını da oluşturmaz. Bu sebeple de esas sermayenin korunmasına ilişkin hükümler yan edim yükümlülüğüne uygulanmaz¹²⁵. Şirket finansmanı amacı taşıyan yan edim yükümlülüğü öngörülmesi halinde, TTK m. 606/3'de yer alan yaptırım ile karşılaşılacaktır. Dolayısıyla ek ödeme yükümlülüğü ile yan edim yükümlülüğünün hizmet ettikleri amaç birbirinden tamamen farklıdır.

IV. YAN EDİM YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN KONUSU

A. GENEL OLARAK

Borcun konusunu edim oluşturur. Edimin ise konusuna göre, olumlu ve olumsuz edim olarak ayrılması mümkündür. Olumlu edimler, yapma ve verme edimleri; olumsuz edimler ise yapmama ve katlanma edimleri olarak karşımıza çıkar. Olumlu edimde borçlu, bir faaliyette bulunmak bir şeyi yapmak, vermek borcu altındadır. Olumsuz edimde ise borçlu yapmama veya katlanma borcu altındadır¹²⁶.

Yan edim yükümlülüğünün şirket sözleşmesinde düzenlenmesi sırasında dikkat edilecek hususlar TTK m. 606/2'de yer alır. Hükme göre, yan edim yükümlülüğünün konusu, kapsamı, koşulları ve yan edim yükümlülüğünün ifasında önem taşıyan hususların şirket esas sözleşmesinde açık şekilde belirlenmesi gerekir. Bu edimlerin ifa zamanı, miktarı, kalitesi, edimlerin karşılığı ödenecek bedelin tespiti yöntemi gibi temel konular esas sözleşmede yer almalıdır¹²⁷. İsviçre hukukunda da, yan edim yükümlülüğünün konusu ve kapsamına (örneğin, süre ve şartlar) şirket sözleşmesinde açık ve anlaşılır şekilde yer verilmesi gerekir (OR Art 796 III). Sözleşme hükümleri, üçüncü kişilerde edimin konusu hususunda yeterli bir anlayış oluşmasına aracılık etmelidir. Eğer şirket sözleşmesinde yan edim yükümlülüğü tam olarak formüle edilmemiş ise yükümlülüğün geçersizliği sonucu ile karşılaşılır¹²⁸.

Yan edim yükümlülüğünün işletme konusu ile bağlantılı olmak üzere çeşitli şekillerde düzenlenmesi mümkündür. Yan edim yükümlülüğünün

¹²⁴ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 456 vd.

¹²⁵ DİNÇ, s. 86.

¹²⁶ EREN, s. 101 vd.; ANTALYA, s. 35 vd.

¹²⁷ ÇAMOĞLU (TEKİNALP/POROY), s. 462.

¹²⁸ TRUEB, Art. 796 No: 10; DORIG/GLATTHAAR, Art. 796 No: 3; GERMANN, s. 337.

konusunu yapma, yapmama, katlanma, kullandırma edimleri oluşturabilir¹²⁹. Edimlerin süre açısından bir kerelik veya periyodik olarak düzenlenmesi mümkündür¹³⁰.

İsviçre hukukunda yan edim yükümlülüğü düzenlemesi ile hedeflenen amaçların elde edilmesi için yan edim yükümlülüklerinin farklı biçimlerde şekillendirildiği görülür. Fakat yan edim yükümlülüğü belirlenirken yükümlülüğün, kişiliğin korunması hususunda aşırı yararlanmaya ilişkin Schweizerisches Zivilgesetzbuch (ZGB) Art 27; sözleşmenin içeriğinin imkânsız, ahlaka ve hukuk düzenine aykırı olmamasına ilişkin Obligationenrecht (OR) Art 19'a uygun olması hususlarına dikkate edilmesi gerekir. Yan edim yükümlülüğü ile objektif bir sebep olmaksızın belirli bir kişisel yararın desteklenmesi ise (örneğin belirli bir pay sahibinin) yükümlülüğünün hükümsüzlüğü sonucunu doğurur¹³¹.

B. OLUMLU EDİM

Olumlu edim, bir şeyin verilmesine, yapılmasına ilişkin olan edimlerdir. Bunları kişisel edimler ve maddi edimler olarak ikiye ayrılabilir. Kişisel edimler, borçlunun bedeni veya fikri gücü ile yerine getirdiği edimlerdir. Hizmet sözleşmesinde, işçinin yapma edimi, saklama sözleşmesinde sözleşme konusunu muhafaza etme edimi gibi. Maddi edimler ise borçlunun kural olarak malvarlığı ile yerine getirdiği edimlerdir. Satıcının malı teslim edip mülkiyetini geçirme edimi, kiracının kira bedelini ödeme edimi gibi. Birçok halde kişisel ve maddi edimler bir arada bulunur. Eser sözleşmesinde, müteahhidin eser meydana getirmek için çalışması yanında imal edilecek şey için gereken araçların tedarik etmesinin gerekmesi gibi¹³².

Maddi ve kişisel edimler, verme/yapma şeklinde belirebilir. Yan edim yükümlülüğü de aynı edim veya hizmet edimi şeklinde verme-yapma borcu olarak ortaya çıkabilir: Ticari bir malın teslim edilmesi veya satın alınması; şirketin kullanımı için bazı malların zilyetliğinin şirkete devri; şirketçe belirlenen fiyatlara uyma; şirket için bir görev yerine getirme veya kişisel bir hizmet icra etme gibi¹³³. Daha somut bir örnek olarak, moda evinin limited

¹²⁹ PULAŞLI, (2016), s. 810; ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 449.

¹³⁰ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 449.

¹³¹ Adrian DORIG/Matthias GLATTHAAR, **OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht**, 3. Auflage, Orell Füssli Verlag AG, 2016, Art. 796 No: 2.

¹³² Necip KOCAYUSUFPAŞAOĞLU/ Hüseyin HATEMİ/ Rona SEROZAN/ Abdülkadir ARPACI, **Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme**, 6. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2014, s. 35; EREN, 75 vd.

¹³³ TRUEB, Art. 796 No: 6; SIFFERT/FISCHER/PETRIN, Art. 796 No: 6; DORIG/GLATT-

şirket şeklinde örgütlenmesi halinde, yan edim yükümlülüğü olarak ortaklara moda evinin tasarımlarını yapma veya moda evinin müdürlüğünü üstlenme yükümlülüğünün getirilmesi mümkündür¹³⁴. Yine şirketin taşıma, pazarlama ve dağıtım gibi hizmetleri yan edim olarak ifa edilebilir. Şirkete soğuk hava deposu, depo veya park yeri sağlanabilir¹³⁵. Meyve suyu üretimi yapılan bir limited şirkette, bazı pay sahiplerine hammaddenin saklanması için sahip oldukları soğuk hava depolarının kullanılması veya üretilen meyve sularının dağıtımı şeklinde yan edim yükümlülükleri yüklenebilir.

Yan edim yükümlülüklerinin konusu şirketin faaliyet alanına göre süt, pancar, şeker kamışı, meyve gibi ham veya işlenmiş ürünlerin teslimi olabilir (TTK 606/1 Madde Gerekçesi)¹³⁶. Örneğin; peynir, yoğurt, ayran vb. süt ürünlerinin üretildiği bir limited şirkette ortaklara belirli miktarda süt teslim etme borcu yüklenmesi mümkündür¹³⁷. Bu yolla şirket ortaklarına ürettikleri ürünleri pazarlayacakları bir pazar yaratılmış olduğu gibi, şirketin hammadde ihtiyacı da karşılanmış olur. Benzer şekilde meyve suyu veya un üretimi ile iştiğal eden bir şirkette ortakların her yıl belirli bir miktar meyve veya buğday teslim etmeleri şirket sözleşmesinde öngörülerek, şirketin hammadde ihtiyacı karşılanabilir¹³⁸.

Olumlu edimin türlerinden biri de verme edimidir. Doktrinde “verme” şeklindeki yan edim yükümlülüğünün “para” ile ifa edilip edilemeyeceği, daha açık ifade ile verme ediminin konusunu paranın oluşturup oluşturamayacağı hususunda görüş birliği yoktur. Doktrinde hâkim görüş, yan edim yükümlülüğünün konusunu paranın oluşturamayacağı yönündedir¹³⁹. Şener ise yan edim yükümlülüğünün konusunun para olabileceğini savunur¹⁴⁰. İsviçre hukukunda ek edim yükümlülüğü ile eşdeğer olmamak kaydı ile yan edim yükümlülüğünün parasal edim; yıllık aidat, giriş ücreti veya ortağın değişmesi sırasında ücret ödenmesi şeklinde öngörülmesi mümkündür¹⁴¹. Doktrinde, yan edim yükümlülüğünün para olarak ifa edilmesinin mümkün olmadığı, bu

HAAR, OR Art. 796 No: 2.

¹³⁴ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 449.

¹³⁵ CAN, s. 18; DİNÇ, s. 86.

¹³⁶ PULAŞLI, (2016), s. 810; DORIG/GLATTHAAR, OR Art. 796 No: 2.

¹³⁷ TEKİNALP, 2013, s. 511 vd.

¹³⁸ ÇAMOĞLU (TEKİNALP/POROY), s. 462.

¹³⁹ BOZKURT, (2018), s. 535; KENDİGELEN, s. 511; BAHTİYAR, s. 466; ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), s. 462.

¹⁴⁰ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 449.

¹⁴¹ SIFFERT/FISCHER/PETRİN, Art. 796 No: 6; TRUEB, Art. 796 No: 6; DORIG/GLATTHAAR, OR Art. 796 No: 2.

özelliğın de yan edim yükümlülüğünü, ek ödeme yükümlülüğünden ayıran temel fark olduğu savunulur¹⁴². TTK m. 606/3'te hangi hallerde yan edim yükümlülüğünün, ek ödeme yükümlülüğüne ilişkin hükümlere tabi olacağı düzenlenir. Buna göre; “Şirket sözleşmesinde açıkça belirtilmiş bir karşılığı veya uygun bir karşılığı bulunmayan ve özkaynak ihtiyacını karşılamaya hizmet eden *nakdi* ve aynı edim yükümlülükleri, ek ödeme yükümlülüğüne ilişkin hükümlere tâbidir”. Kanun koyucunun abesle iştiğal etmeyeceğinin kabulü ile açıkça belirtilmiş ve uygun karşılığı olan nakdi edimlerin de yan edim yükümlülüğü olarak öngörülmesi mümkün olmalıdır. Şirketin üretmiş olduğu ürünlerden belirli dönemlerde satın alma yükümlülüğü aslında yapma edimi olarak karşımıza çıkar. Bu tarz yükümlülükler şirketin işletme konusunun elde edilmesine, şirketin ürettiğı mallar açısından pazar bulunmasına hizmet eder. Bu edimin uygun karşılığı aslında verme edimi şeklindeki, paradır.

İsviçre hukukunda yan edim yükümlülüğü düzenlenirken uygun bir karşılık belirlenmesine gerek yoktur. Şirket için ücretsiz çalışma şeklinde olduğu gibi yükümlülüğün karşılıksız olarak düzenlenmesi de mümkündür¹⁴³. Türk hukukunda ise yan edim yükümlülüklerinin uygun bir karşılığı olması gerektiğı kabul edilir.

C. OLUMSUZ EDİM

Olumsuz edimler, yapmama ve katlanma edimlerinden oluşur. Yapmama edimi, borçlunun genel olarak yapmaya yetkili olduğu bir fiili yapmama yükümlülüğü altına girmesidir. İşçinin hizmet sözleşmesinden sonra rekabet etmemeyi taahhüt etmesi veya bir şahsın kendisine ait bir malı üçüncü kişilere devretmemeyi taahhüt etmesi gibi. Katlanma edimleri ise genel hukuk kuralları bağlamında karşı koymak veya muhalefet etmek hakkına sahip olduğu bazı fiillere karşı koymamak borcu altına girilmesidir. Kira sözleşmesinde kiralayanın, kiracının malı sözleşmeye uygun şekilde kullanmasına ses çıkarmamasında olduğu gibi¹⁴⁴.

Yan edim yükümlülüğünün, pay üzerinde alım, önalım ve satım hakkı tanınması (opsiyon hakları) şeklinde olması mümkündür¹⁴⁵. Bu noktada limited şirketlerde pay sahiplerinin opsiyon haklarına (önerilmeye muhatap

¹⁴² BOZKURT, (2018), s. 535; KENDİGELEN, s. 511; ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), s. 462.

¹⁴³ JORG/ARTER, s. 158; GERMANN, s. 336.

¹⁴⁴ KOCAYUSUFAŞAOĞLU/HATEMİ /SEROZAN/ARPACI, s. 37; EREN, 75 vd.

¹⁴⁵ TRUEB, Art. 796 No: 6; SIFFERT/FISCHER/PETRIN, Art. 796, No: 6; DORIG/GLATTHAAR, OR Art. 796, No:2.

olma¹⁴⁶, önalım, geri alım ve alım hakları) da değinmek gerekir. Opsiyon hakları, pay sahipleri veya üçüncü kişiler lehine sözleşme ile tanınan ve konusu pay olan satış sözleşmesi ilişkisini doğuran haklar olarak tanımlanabilir¹⁴⁷. İsviçre hukukunda ise hak sahiplerine gelecekte bir anda payların tamamını ya da bir bölümünü önceden belirlenmiş şartlarla devralma imkânı veren haklar olarak tanımlanır¹⁴⁸. Opsiyon hakları, pay sahiplerine aynı şekilde payını opsiyon hakkı sahibine satma yada satış sözleşmesinin kurulması için irade açıklamasında bulunma ve bu açıdan da payını üçüncü bir kişiye satmama borcu yükler¹⁴⁹. Bu bağlamda, opsiyon hakları yapmama edimi olarak kabul edilebilir. TTK m. 577/1’de “Aşağıdaki kayıtlar, şirket sözleşmesinde öngörüldükleri takdirde bağlayıcı hükümlerdir” ifadesine yer verildikten sonra maddenin b fıkrasında “Ortaklara veya şirkete, esas sermaye payları ile ilgili olarak öneril-

¹⁴⁶ Bu hakka, TTK m. 577/1 ve TTK m. 466’da yer verilir. Fakat her iki hüküm farklı kurumları düzenler. TTK m. 577’nin mehzazının OR Art. 776a/1-2 hükmü olduğu dikkate alındığında “Vorhandrecht” kavramı ile karşılaştırılır. İlgili kavram, şarta bağlı sermaye artırımında yer alan önerilmeye muhatap olma kurumundan farklıdır. Doktrinde, TTK m. 577’de yer alan kavramın “öncelik” hakkı olduğu kabul edilir. CANKAT, s. 116; Gül OKUTAN NİLSSON, **Anonim Ortaklıklarda Pay Sahipleri Sözleşmeleri**, Çağa Hukuk Vakfı, İstanbul, 2004, s. 210 vd.

¹⁴⁷ Ali Murat SEVİ, **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 57.

¹⁴⁸ Opsiyon haklarına ve yan edim yükümlülüğüne ilişkin bir diğer düzenleme ise TTK m. 587/1-j’de yer alır. Buna göre; “Şirket sözleşmesinde öngörülmüş bulunan imtiyaz, ek yükümlülük veya yan edim yükümlülükleri, esas sermaye payları ile ilgili önerilmeye muhatap olma, ön alım, geri alım ve alım hakları”nın Ticaret Siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi’nde ilan olunması gerekir. Yine TTK m. 593/2 ve 595/1’de esas sermaye pay senetlerinde ek ödeme, yan edim yükümlülüğü ve opsiyon haklarına yer verilmesi gerektiği düzenlenir.

¹⁴⁹ CANKAT, s. 55. Limited şirketlerde opsiyon hakları şirket sözleşmesine konulacak hüküm ile oluşturulur. Şirket sözleşmesinin değiştirilmesi suretiyle opsiyon hakkı yaratılması halinde genel kurulda gerekli yetersayılara riayet edilmesi şarttır. CANKAT, s. 68. Sermaye piyasası hukuku açısından opsiyon sözleşmeleri türev araçların bir türüdür. Türev araçlar, dayanak varlığın getirisine bağlı olarak getiri elde edilmesi sağlanan ve bir başka araçtan türetilen finansal araçlardır. Türev araçlara; vadeli işlem sözleşmeleri, vadeli satım sözleşmeleri, swap işlemleri ve opsiyon sözleşmeleri örnek gösterilebilir. Sermaye piyasasında opsiyon sözleşmesi tarafı opsiyon hakkı sahipleri, Takas Merkezi ve takas üyesidirler. Opsiyon işlemleri borsada işlem yapmak isteyen yatırımcıların takas üyesi olan borsa üyelerine başvurmaları ve bu üyelerinin, Takas Merkezi olarak belirlenen bir kuruma yatırımcıların bu isteklerini iletmeleri ile gerçekleşir. Takas Merkezinin aracılığı sayesinde emirler eşleştirilir. Eşleşen yatırımcı emirleri sonucunda kurulan opsiyon sözleşmeleri, opsiyon alıcısının sözleşme ile kendisine tanınan seçim hakkının (opsiyon hakkı) kullanması sonucunda kendiliğinden, başka bir işlem yapmaya gerek kalmaksızın alıcı ile satıcı arasında satım sözleşmeyi kurmaya yönelmiş olur. Başak BAK, **Borsa Opsiyon Sözleşmesi**, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 2009, S. 64, N. 4, s. 40 vd.

meye muhatap olma¹⁵⁰, önalım¹⁵¹, geri alım¹⁵² ve alım¹⁵³ hakları tanınması”nın şirket sözleşmesinde yer alması kaydı ile mümkün olduğu vurgulanır. “Bağlayıcı hükümlerdir” ibaresi, ise bu hükümlerin hem ortakları hem de şirket organlarını bağladığını ifade eder¹⁵⁴. Bu madde ile limited şirketlerde opsiyon hakları açık şekilde düzenleme altına alınır. Opsiyon haklarının tüm ortakları ve şirket organlarını bağladığı göz önüne alındığında bu hakların ilgililer nezdinde ortaksal borç özelliği taşıdığı görülür. Bu durum ise limited şirketlerde tek borç ilkesinin hâkim olmadığı dikkate alındığında, şirketçe ortaklara sermaye koyma borcundan başkaca bir borcun yüklendiğine işaret eder. Doktrinde kimi yazarlarca TTK m. 577/1-b’de (OR Art. 776a/I-2) sayılan bu ortaksal borç, yan edim yükümlülüğü olarak nitelenir¹⁵⁵. Bu haklar, mevcut ortaklık yapısının korunması bir başka deyişle yeni pay sahiplerinin şirkete katılımını engelleme işlevi görür¹⁵⁶. Bu bağlamda opsiyon hakları, TTK 606/1 madde metninde yer almayan fakat maddenin gerekçesinde yer alan, OR Art 796’de

¹⁵⁰ Öncelik hakkı ile pay sahibinin payını devretmeyi düşünmesi halinde -içeriği farklı şekillen- dirilebilir- öncelik hakkı tanınan kişi veya kişilere payı devralma konusunda değişik yetkiler tanınır. Öncelik hakkı, bir alacak hakkı niteliğinde olup, duruma göre yapma veya yapma- ma borcu niteliğinde olabilir: Müzakerede bulunma yükümlülüğü, bir teklifin yapılmasına ilişkin yükümlülük, bir teklifin kabul edilmesine ilişkin yükümlülük, üçüncü kişiye devir yapmayıp, öncelik tanına ile sözleşme kurma yükümlülüğü gibi. Öncelik hakkında devral- ma mekanizması, üçüncü kişi ile somut devir sözleşmesi kurulması ile değil, yükümlünün paylarını devretme niyetiyle ortaya çıkar. Öncelik hakkının ön alım haklarından temel farkı budur. BOZKURT, (2016), s. 256 vd.; CANKAT, s. 121 vd.

¹⁵¹ Ön alım hakkı, esas sermaye paylarının üçüncü kişilere satılması veya başka bir şekilde dev- redilmesi durumunda hak sahibine bu payların mülkiyetinin kendisine devredilmesini talep etme hakkı veren ve yenilik doğuran bir haktır. CANKAT, s. 135 vd.; BOZKURT, (2016), s. 259 vd.

¹⁵² Geri alım hakkı, hak sahibine daha önceden devrettiği esas sermaye paylarını iade alma hak- kı verir. Geri alım hakkı, esasen belirli bir esas sermaye payını konu alan özellikli bir alım hakkıdır. Sözleşmenin konusunu daha önceden devredilen esas sermaye payları oluşturur. Bu hakkın kullanılması, payların üçüncü kişiye devri şartına bağlı değildir. CANKAT, s. 135; BOZKURT, (2016), s. 260.

¹⁵³ Alım hakkı, limited şirkette sahibine belirli bazı esas sermaye paylarını tek taraflı irade beyanında bulunarak devralma imkânı veren haktır. Öncelik hakkından farklı olarak, tek taraflı irade beyanı ile devir sözleşmesinin kurulması mümkündür. Alım hakkı muhatabın devir niyetinden bağımsız olarak kullanılabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. CANKAT, s. 131 vd.; BOZKURT, (2016), s. 260.

¹⁵⁴ TEKİNALP, (2013), s. 461.

¹⁵⁵ HANDSCHIN/TRUNIGER, s. 37; HONSELL/VOGT/WATTER/WERNLİ, Art. 772 No: 36a; CANKAT, s. 55.

¹⁵⁶ Sinan H. YÜKSEL, **Pay Sahipleri Sözleşmeleri**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003, s. 130; HANDSCHIN/TRU- NIGER, s. 37.

ise açık şekilde yan edim yükümlülüğünün öngörülmesi şartlarından biri olan “ortaklar çevresinin” ve “şirket bağımsızlığının” korunması ile de uyumludur. Opsiyon hakları, bazı kişilerin şirkete ortak olmamasını sağlama amacı güder. Bu amaç da yan edim yükümlülüğünün, şirkete finansman sağlama amacıyla kullanılmaması ile uyumludur¹⁵⁷.

Bazı şirketler için sınıai haklar büyük önemi haizdir. Şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi bu haklara bağlı olabilir. Bu bağlamda, ortağın sahip olduğu lisans ve patent haklarının kullanımını şirkete bırakma ve şirketin kullanımını süresince buna katlanma şeklinde yan edim yükümlülüğü de söz konusu olabilir¹⁵⁸.

Yan edim yükümlülüğünün rekabet etmeme şeklinde düzenlenmesi de mümkündür¹⁵⁹. Rekabet etmeme, yapmama şeklindeki yan edim yükümlülüklerindedir. Limited şirkette müdür sıfatına sahip olmayan ortaklar açısından rekabet yasağına ilişkin TTK’da bir düzenleme mevcut değildir. Aslında rekabet yasağı, TTK m. 613/1’de düzenlenen sadakat yükümlülüğünün bir yansımasıdır. Kanunda rekabet yasağına ilişkin bir düzenleme olmasa bile sözleşmesel bir temele oturtularak ortaklar açısından rekabet yasağının düzenlenmesi mümkündür¹⁶⁰. Rekabet yasağına ilişkin düzenlemeye yan edim yükümlülüğü şeklinde şirket sözleşmesinde yer verilmesi uygun olabilir¹⁶¹.

SONUÇ

TTK m. 606’da limited şirketler açısından yan edim yükümlülüğüne yer verilmiştir. Bazı şirketlerin sahip oldukları nitelikler, ortaklara pay bedeli ödeme borcu dışında bazı ikincil yükümlülüklerin yüklenmesine imkân tanır. Bu çalışmanın konusunu bahsi geçen ikincil yükümlülüklerden yan edim yükümlülüğü oluşturur. Çalışmada, limited şirketlerde yan edim yükümlülüğü kavramı, kurumun hizmet ettiği amaç ve yükümlülüğün konusu kavramları

¹⁵⁷ Cankat, opsiyon haklarının şirketin likidite ihtiyacını sağlamak için kullanılabileceğini (şirketin maliki olduğu kendisine ait veya bir başka şirket hisselerini satarak ihtiyacı olan nakde kavuşması), bu bağlamda bir finansman aracı olduğunu fakat ek ödeme yükümlülüklerinden farklı olarak özkaynak ihtiyacını karşılamadığını vurgular. CANKAT, s. 55, dpn. 219.

¹⁵⁸ Christoph KÄSER, “Statutarische Gestaltungsmöglichkeiten bei AG und GmbH” **Ge-sellschaftsrecht und Notar - La société au fil du temps Beiträge der Weiterbildungs-seminare der Stiftung Schweizerisches Notariat vom 1. September 2015 in Zürich und vom 8. September 2015 in Lausanne**, Schulthess AG, 2016, s. 104.

¹⁵⁹ TRUEB, Art. 796 No: 6.

¹⁶⁰ ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 480.

¹⁶¹ Alman hukukunda da şirket ortakları açısından rekabet yasağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna rağmen konunun yan edim yükümlülüğü kapsamında düzenlenebileceği kabul edilmektedir. ŞENER, Limited Ortaklıklar Hukuku, s. 481.

Türk ve İsviçre hukuku temelinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucu ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Yan edim yükümlülüğü, ortağa veya ortaklara, şirket sözleşmesi ile yüklenen, sermaye koyma borcu ve muhtemel ek ödeme yükümlülükleri dışında, şirkete başka edimlerin yerine getirilmesine ilişkin münferit yükümlülüklerdir. Yan edim yükümlülükleri sermaye payına bağlı yükümlülüklerdir. Fakat tam anlamı ile eşyaya bağlı borç değildir. Zira eşyaya bağlı borç, eşya üzerinde aynı hakka veya zilyetliğe sahip kimsenin kanun yahut hukuki işlem sonucu olumlu bir edimle yükümlü kılındığı halleri ifade eder. Payın senede bağlandığı hallerde dahi payı eşya olarak nitelenmenin güçlüğü, eşyaya bağlı borçların konusunu yapmama veya katlanma borcunun oluşturması mümkün olmaması, söz konusu yükümlülüğün eşyaya bağlı borç olarak nitelenmesindeki güçlüğü ortaya koyar. Bu bağlamda, yan edim yükümlülüğü tipik bir eşyaya bağlı borç olmayıp, bir tür eşyaya bağlı borç olarak nitelendirilebilir. Yan edim yükümlülüğü, pay sahipliği sıfatından kaynaklanan bir yükümlülüktür. Ortaklık ilişkisinin, ortaklık sıfatının bir sonucudur.

TTK m. 606/1 gereği, yan edim yükümlülüğünün şirketin işletme konusunun elde edilmesine hizmet etmesi gerekir. TTK m. 606 gerekçesinde ise “*Bu edimler, şirketin konusunu gerçekleştirilmesine, ortaklarının bileşiminin (meselâ, süt veya meyve üreticilerine özgülenmiş olmak gibi) korunmasına ve şirketin başka şirketlerin hâkimiyeti altına girmemesine hizmet eder.*” ifadesine yer verilir. Gerekçe İsviçre OR Art. 796 ile uyumludur. Fakat düzenleme, hükmün İsviçre’ye benzer şekilde yorumlanıp, uygulanmasına hizmet etmez. Bu bağlamda, yan edim yükümlülüğünün TTK’da düzenlenmesi sırasında madde metninde gerekçedeki ifadelerle yer verilmesinin, kanun yapma tekniği açısından daha doğru bir yaklaşım olacağı söylenebilir. Şirketin başka şirketlerin hâkimiyeti altına girmemesi ile kastedilen ise işletmenin ekonomik bağımsızlığının sağlanması özellikle şirketler topluluğu çatısı altına girmesinin önlenmesidir. İşletmenin başarısı ve devamlılığı, pay sahiplerinin bilgi, beceri ve performanslarının korunmasına bağlı olduğu hallerde, pay sahibi çevresinin korunması gerekir. Bu bağlamda; “şirket bağımsızlığı” ve “pay sahibi çevresinin korunması”, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesinden bağımsız kavramlar değildir. Bunlar, işletme konusunun gerçekleştirilmesine doğrudan veya dolaylı şekilde hizmet eden kavramlardır. Yan edim yükümlülüğünden beklenen faydanın elde edilmesi için mehaza uygun olarak yorumlanması daha yararlı olabilir. Ayrıca, yan edim yükümlülüğü, şirketi finanse etme amacı gütmeyen. Bu sebeple söz konusu yükümlülük, şirketin malî durumunun iyileştirilmesine veya özkaynak teminine hizmet etmez. Bu özellik, yan edim yükümlülüğünün ek ödeme yükümlülüğünden ayıran temel noktadır.

Yan edim yükümlülüğünün konusunu yapma, yapmama, katlanma, kullandırma edimleri oluşturabilir. İsviçre hukukunda benzer edimlerin yan edim yükümlülüğü olarak düzenlenebileceği kabul edilir.

KAYNAKLAR

- AKİPEK, Jale G.: **Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar), Zilyetlik ve Tapu Sicili**, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 308, Ankara, 1972.
- ANTALYA, O. Gökhan: **6098 sayılı Borçlar Kanunu'na göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I**, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul.
- BAHAR SAYIN, Hediye: **Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı**, 2. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- BAHTİYAR, Mehmet: **Ortaklıklar Hukuku**, 12. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2017.
- BAK, Başak: "Borsa Opsiyon Sözleşmesi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 2009, S. 64, N.4, 40-75.
- BARLAS, Nami: **Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri**, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008.
- BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI, Ertan: **Şirketler Hukuku Dersleri**, 6. Baskı. Dora Yayınevi, Bursa, 2018.
- BÖCKLİ, Peter/FORSTMOSER, Peter: **Das neue schweizerische GmbH-Recht**, Schulthess Juristische Medien AG, Zurich, 2006.
- BOZKURT, Tamer: **Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması**, XII Levha, İstanbul, 2016.
- BOZKURT, Tamer: **Şirketler Hukuku**, 9. Baskı, Legem Yayıncılık, Ankara, 2018.
- BUZ, Vedat: **Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2005.
- CAN, Mustafa Erdem: "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Limited Şirket Ortağının Borçları ve Yükümlülükleri", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2011, C. XV, S. 4, 1-23.
- CANKAT, Rıfat: **Limited Ortaklıklarda Opsiyon Hakları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017.
- ÇAMOĞLU, Ersin/ TEKİNALP, Ünal /POROY, Reha: **Ortaklıklar Hukuku II**, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.
- DEMİRKAPI, Ertan: **Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına göre Limited Ortaklıkta Payın Devri**, Güncel Yayınevi İzmir, 2008.

- DİNÇ, Serhan: “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na göre Limited Ortaklıklarda Ortakların Yan Edim Yükümlülükleri”, **İzmir Barosu Dergisi**, 2016, Y. 81, S. 3, 75-115.
- DÖRİĞ, Adrian/GLATTHAAR, Matthias: **OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht**, 3. Auflage, Orell Füssli Verlag AG, 2016.
- EREL, Şafak N.: **Eşyaya Bağlı Borç**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 490, Ankara, 1982.
- EREN, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.
- GERMANN, Sandro: **Die personalistische AG und GmbH (Unter besonderer Berücksichtigung von Aktionär- und Gesellschafterbindungsverträgen)**, Dike Verlag AG, Zurich, 2015.
- GÜZEL, Ahu: **İşletme Finansmanı**, İlay Yayınevi, İzmir, 2014.
- HONSELL, Heinrich/ VOGT, Peter Nedim/ WATTER, Rolf: **Obligationenrecht II Art. 530-1186 OR Basler Kommentar**, 3. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Zürich, 2008.
- JORG, Florian S./ARTER, Oliver: **Das Recht der schweizerischen Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH)**, Stämpfli Verlag AG, 2015.
- KARAKILIÇ, Hasan: “Limited Ortaklıkta Ek Ödeme Yükümlülüğü”, **Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2014, C. 4, S. 2, 107-144.
- KARAYALÇIN, Yaşar: **Muhasebe Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1988.
- KÄSER, Christoph: “Statutarische Gestaltungsmöglichkeiten bei AG und GmbH” **Gesellschaftsrecht und Notar - La société au fil du temps Beiträge der Weiterbildungsseminare der Stiftung Schweizerisches Notariat vom 1. September 2015 in Zürich und vom 8. September 2015 in Lausanne**, Schulthess AG, 2016, s. 87-116.
- KENDİGELEN, Abuzer: **Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, 3. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul.
- KIRCA, İsmail: **Hukuki Yönü ile Borsa Opsiyon İşlemleri**, Ankara Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 2000.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ ARPACI, Abdülkadir: **Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme**, 6. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2014.
- MOROĞLU, Erdoğan: **Anonim Ortaklıklarda Sermaye Artırımı**, 3. Baskı, XII Levha Yayınevi, İstanbul, 2015.

- OKUTAN NİLSSON, Gül: **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Şirketler Topululuğu Hukuku**, XII Levha Yayınevi, İstanbul, 2009.
- OKUTAN NİLSSON, Gül: **Anonim Ortaklıklarda Pay Sahipleri Sözleşmeleri**, Çağa Hukuk Vakfı, İstanbul, 2004.
- OĞUZMAN, M. Kemal: **Eşyaya Bağlı Haklar ve Borçlar**, İÜHFD, 1965, C. 31, S. 1-4, s. 209-219.
- PULAŞLI, Hasan: **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- PULAŞLI, Hasan: **Türk, İsviçre ve Alman Hukukuna Göre “İktisadi Amaç” Kavramının Şirket ve Dernekler Bakımından Değerlendirilmesi**, **BATİDER**, Y. 2016, C. XXXII, S. 3 21-74. (İktisadi Amaç)
- SEVİ, Ali Murat: **Anonim Ortaklıkta Payın Devri**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- SIFFERT, Rino/FISCHER, Marc Pascal /PETRIN, Martin: **GmbH-Recht Revidiertes Recht der Gesellschaft mit beschränkter Haftung (Art. 772-827 OR)**, Stämpfli Verlag AG, 2008.
- SİRMEN, A. Lâle: **Eşya Hukuku**, 2. Baskı, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2016.
- SEZGİN HUYSAL, Ayşegül: “Limited Şirketlerde Nama Yazılı Pay Senedinin Hukuki Niteliği”, **MÜHF-HAD**, 2016, C. 22, S. 1, 317-346.
- ŞENER, Oruç Hami: **Adi Ortaklık**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2008.
- ŞENER, Oruç Hami: **Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı**, 3. Baskı. Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017. (Ortaklıklar Hukuku)
- ŞENER, Oruç Hami: **Yargıtay Kararları Işığında Limited Ortaklıklar Hukuku**. Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017. (Limited Ortaklıklar Hukuku).
- TEKİNALP, Ünal: **Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- TEKİNALP, Ünal: **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.
- TERCIER, Pierre/PICHONNAZ, Pascal/DEVELİOĞLU, Murat: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- TRUEB, Rudolf Hans: **GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere - Bucheffektengesetz Art. 772-1186 OR und BEG**, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, 2012.
- ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 9. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.

ÜNAL, Mehmet/BAŞPINAR, Veysel: Şekli Eşya Hukuku, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017.

YALMAN, Macit /TAYLAN, Erbay: **Adi Ortaklık**, Olgaç Matbaacılık, Ankara, 1976.

YILDIZ, Şükrü: **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Huku-ku**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2007.

YÜKSEL, Sinan H.: **Pay Sahipleri Sözleşmeleri**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.

<http://www.finansofisi.com/finans-ve-finansman-nedir/> (Erişim Tarihi: 01.09.2018).